

POMOS POST

Kruisbes

De ontstaansgeschiedenis van de
Fruihof Frederiksoord deel II

Appelspintkever

Colofon

Pomospost is een kwartaaluitgave van de Noordelijke Pomologische Vereniging

Redactie Pomospost

Jan Veel: *Eindredacteur / Pomologische onderwerpen.*

Gerrit J. Pollard: *Creatief Culinair, Buitengeluiden.*

Harm Moek: *Bestuurszaken, coördinatie activiteiten.*

Lars van Hemmen: *Vormgeving, fotografie & advertenties.*

(www.larsvanhemmen.nl)

Angela Wolbers: *redactie, tekstcorrectie* (www.blikoptaal.nl)

Contact Pomospost

Molenweg 122, 9365 PH Niebert

E-mail: janveel@hotmail.com,

tel.: 0594 - 549173

Website: www.npv-pomospost.nl

Aanleverdata kopij:

Zomer 24/4, herfst 31/7,

winter 23/10 2012

Lidmaatschap

U ontvangt de Pomospost bij het lidmaatschap van de NPV en dit kan op elk moment ingaan. Het lidmaatschap bedraagt € 30,- per jaar. Beëindiging van het lidmaatschap dient voor 1 december per e-mail of per brief te worden ingediend bij de ledenadministratie.

Ledenadministratie: N. Hovinga

e-mail: nico-zushovinga@hetnet.nl

Contributie en betalingen

ING-Postbank: 254692 t.n.v.

NPV te Assen

Rabobank: 38.28.84.442 t.n.v.

NPV te Assen

NPV bestuur

Voorzitter: Charley Erkens

E-mail: charley.erkens@planet.nl

Tel.: 0317 - 350634

Secretaris: Nico Hovinga

E-mail: nico-zushovinga@hetnet.nl

Tel.: 0513 - 646865

Penningmeester: Harm Moek

E-mail: ha.moek@planet.nl

Tel.: 0512 - 302627

Leden: Lex Kleijn, Roelf Koning, Gerard Brouwer en Heim Nagelhout.

Algemeen Secretariaat NPV

Tel.: 0513 - 646865

De Pomospost is gedrukt op FSC-papier en verstuurd in biologisch afbreekbaar plastic.

MIX
Papier van
verantwoorde herkomst
FSC® C075501

Drukkerij Banda Heerenveen

Telefoon: 0513 - 630 630

www.banda.nl

Kruisbes

Een vergeten fruitsoort?

12

Ontstaansgeschiedenis van de Fruithof deel II

De moeilijke klus van het determineren van het fruit op de Fruithof.

21

Appelspintkever

De larven van de spintkever zijn beducht.

16

In de boomgaard

Dit keer zijn we in Meppel-De Wijk waar Henk en Froukje Vroege al 34 jaar aan de Wetering wonen.

21

't Appelhof

Een goed voorbeeld van een buurtboomgaard.

INHOUD

6 Pomologie

Ditmaal een artikel over de teelt van kruisbessen. Hoe kun je ze vermeerderen en hoe kunnen ze het beste geplant worden? Met daarbij een overzicht van de rassen.

12 Buitengeluiden

Henk en Froukje Vroege wonen al 34 jaar in een boerderij in het buitengebied van Meppel. Henk vertelt over de verzorging van de fruitbomen in de tuin. Hij heeft oude en moderne rassen.

19 De 12e Souvenirs van Eeuwen

Ook dit jaar komt er een tentoonstelling van oude fruitrassen in de Fruithof, op 6 en 7 oktober.

20 Kijk op de boom

Op veel plaatsen zijn buurtboomgaarden tot stand gebracht. Het onderhoudswerk en de oogst wordt door vrijwilligers gedaan. Zo worden oude boomgaarden gered, en het blijkt ook sociaal waardevol te zijn voor de buurtbewoners.

26 Creatief Culinair

Tips voor het gebruik van kruisbessen, en een recept voor wittebessenwijn.

29 Boekenwurm

Deze keer een stukje Oud-Nederlands, uit een krant van 1887. Het was een pleidooi voor het planten van vrucht- en sierbomen langs openbare wegen. Sommigen vreesden 'de baldadigheid van de jeugd en de roofzucht der meer bejaarden', maar er waren ook al positieve ervaringen.

VAN DE VOORZITTER

Afgelopen voorjaar was een goede tijd voor de vereniging. Op 7 april hebben we, na een uitgebreide discussie, in meerderheid de overeenkomst goedgekeurd die tot doel heeft de samenwerking met de Fruithof te intensiveren. De leden hebben enkele verbeteringen aangedragen die het bestuur heeft overgenomen:

1. Hoe gaan we om met conflicten? Daartoe wordt een paragraaf voor ontvlechten toegevoegd.
2. Een vast percentage van de begroting van de NPV moet naar de Fruithof gaan. Dit moet uitgewerkt worden.
3. Hoe de verkoop van bomen op de Fruithof geregeld moet worden.

In de volgende Pomospost leest u het verslag. Het bestuur gaat nu alles verder uitwerken en komt in de extra ALV op 24 november met voorstellen over de aanpassing van de statuten. Met name gaat het om de wederzijdse vertegenwoordiging in de besturen van Fruithof en NPV. Ook houden we dan bestuursverkiezingen. Op dit moment zijn er twee kandidaten bekend, namelijk Marcel Tross uit Neede en Pim Anneveld uit Elburg. In het najaarsnummer zullen zij zich nader voorstellen aan u. Dit geldt ook voor mogelijk andere kandidaten. Andere leden die willen deelnemen aan het bestuur, kunnen met mij contact opnemen. Ik geef u graag aanvullende informatie.

Verder zullen we een eigen werkplan met begroting voor 2013 maken, en een samen met de Fruithof. Deze plannen zullen we in de najaarsvergadering verder met u bespreken.

Op 6 en 7 oktober bent u van harte welkom op de Souvenirs der Eeuwen in de Fruithof. Op 6 oktober bent u extra welkom. Dat is namelijk de dag, speciaal voor leden. U kunt rekenen op een interessante tentoonstelling, lezingen, demonstraties en presentaties. Ik wens u een goede zomer, later een goed begin van de oogst en tot ziens begin oktober in de Fruithof.

Charley Erkens
Voorzitter NPV

Heeft u een leuk artikel voor de Pomospost?

Stuur uw artikel samen met beeldmateriaal naar janveel@hotmail.com

* Foto's bv 1024 pixels of hoger. Grote bestanden (boven 5 Mb) graag via www.wetransfer.com versturen.

In de regio

Regiovertegenwoordigers (informatie over NPV-activiteiten)

Friesland:

Griet Bergsma, tel.: 0513-529357
e-mail: grietbergsma@hetnet.nl
Aafke Meinesz, tel.: 0594-549387
e-mail: a.f.meinesz@planet.nl

Groningen:

Jan Veel, e-mail: janveel@hotmail.com

Drenthe en Kop van Overijssel:

Geert Bosma, tel.: 0561-441567
e-mail: garagebosma@yahoo.com

Noord-Holland:

Annemiek Dorland, tel.: 0299-432125
e-mail: jandorland@wanadoo.nl

Flevoland:

Marten Pelleboer, tel.: 0320-223723
e-mail: m.pelleboer@chello.nl

Noord-Brabant/Limburg:

Ger van Santvoort, tel.: 0493-492656
e-mail: v.santvoort@planet.nl

Oost-Nederland:

Hennie Rossel, tel.: 0575-552828
e-mail: hennie@rossel.nu

Zuid-Holland en Utrecht:

Josje Regout, tel.: 0172-571918
e-mail: josje@oudefruitrassen.nl

Informatie enten, determinatie en oude fruitrassen:

Harm Moek, e-mail: h.a.moek@planet.nl

Informatie over ziekten en plagen in bomen en fruit:

Jans Koops, tel.: 050-3095286
e-mail: info@fruithof-frederiksoord.nl

Appeltje van Oranje in Gasselternijveen

Anda Vonk (midden) krijgt het Appeltje van Oranje overhandigd

Buurtvereniging Hoofdstraat-Noord uit Gasselternijveen heeft een z.g. Appeltje van Oranje gekregen uit handen van prins Willem-Alexander en prinses Maxima. Het appeltje is voor een project met peren: de buurtvereniging verzorgt al 22 jaar de perenbomen langs de weg. Dit zorgt voor een grote sociale samenhang in de buurt. Appeltjes van Oranje zijn een onderscheiding aan mensen en groepen die zich inzetten voor anderen en die zelf buiten de schijnwerpers blijven. Naast de eer en uiteraard veel aandacht in de media, is er voor de drie winnaars van het Appeltje van Oranje een bedrag van 15.000 euro en een bronzen beeldje, gemaakt door Koningin Beatrix.

Gisela 5 standaardonderstam voor kersen

Op diverse Europese proeftuinen zijn onderstammen voor kersen continu een bron van onderzoek. Op basis van de opbrengstresultaten van allerlei onderstammen blijkt dat Gisela 5 inmiddels de standaardonderstam is geworden. Deze geeft in totaal de hoogste opbrengst. Gisela 3 geeft daarna de hoogste opbrengsten en de productie hiervan is gemiddeld constanter.

Fruit etende man is aantrekkelijker

Mannen worden aantrekkelijker van het eten van fruit zoals pruimen, perziken en nectarines. Dat beweert onderzoeker dr. Ian Stephen van de Michigan University. De reden hiervoor is de consumptie van de kleurstof carotenoïde die van nature in het fruit zit. Carotenoïde zorgt voor een meer goudgele huid die aantrekkelijk gevonden wordt. Stephen richtte zijn onderzoek met medewerking van een groep fruittelers in Zuid-Afrika. De telers aten dagelijks minimaal één pruim of nectarine.

Bron: *Fruitteelt* 8, 24 februari, blz 7.

Bomenstichting gaat door als vrijwilligersorganisatie

De Bomenstichting gaat door als vrijwilligersorganisatie. Het kantoor van de stichting is medio november 2011 gesloten. Deze zomer werd bekend dat de stichting haar werkorganisatie moet opdoeken. Financieel bleek het niet langer mogelijk de professionele organisatie overeind te houden. Voor alle medewerkers is ontslag aangevraagd.

In een brief bij het winternummer van Bomennieuws schrijft voorzitter Ronald van der Giessen van de Bomenstichting dat de inzet van vrijwilligers het meest haalbare scenario is om het gedachtegoed van de organisatie te borgen. De stichting zet zich sinds 1970 in voor duurzame instandhouding van bomen in de stad en op het platteland, maar kwam in 2010 in de problemen door het wegvallen van overheids subsidies. De tweehonderd contactpersonen van de stichting hebben aangegeven hun werk te willen voortzetten. Een van de speerpunten is het toegankelijk houden van het landelijk register van monumentale bomen.

20 weken gratis schoolfruit voor 1.200 scholen

Samen met de klas schoolfruit eten is lekker, gezellig en Sgezond! Basisscholen konden zich vanaf 2 april aanmelden voor een jaar lang schoolfruit. Het programma start in september. De eerste 20 weken zijn de groenten en het fruit gratis, dankzij de nieuwe EU-Schoolfruitregeling en Nederlandse Schoolfruitleveranciers. De EU betaalt 50%, het Nederlandse bedrijfsleven de andere 50% van de beschikbare zes miljoen euro.

Met dit budget kunnen in het schooljaar 2012-2013 circa 1.200 scholen en daarmee 235.000 kinderen deelnemen. De regeling is voor alle basisscholen in Nederland met als doel schoolfruit een structurele plek in het beleid van basisscholen te geven en kinderen meer kennis bij te brengen over groenten en fruit. Het EU-Schoolfruitprogramma wil de basis leggen voor goede voedingsgewoonten in de toekomst. Dit is vooral belangrijk omdat het aantal kinderen met overgewicht steeds verder toeneemt.

De leerlingen krijgen in een periode van twintig weken gratis drie porties groenten en fruit per week. In totaal krijgen ze dus zestig porties. Na de gratis periode committeert de school zich eraan met schoolfruit door te gaan.

Losgesprongen bast

Vooral vorstschade bij peren

Begin februari is het extreem koud geweest, zodat overal aan fruitbomen en bessenstruiken vorstschade is opgetreden. Deze blijkt groter dan verwacht. In Flevoland en Noord-Holland lijkt de schade het grootst. Maar ook uit Utrecht en Gelderland zijn meldingen van schade.

De schade betreft vooral jonge perenbomen. Mogelijk waren ze door de zachte kwakkelwinter niet voldoende afgehard. Er waren veel zwarte tot bruine vruchtknoppen, waardoor de perenoogst minder zal zijn. Ook is er massale bruinverkleuring van onderstam en stam en zijn er scheuren in de basten gekomen, al hoeft dat niet direct tot schade te leiden. Wel kunnen de door vorst ontstane haarscheurtjes invalspoorten voor kanker zijn. De stammen moeten daarop gecontroleerd worden en schade kan beter tijdig weggesneden worden.

Bij appels is de situatie gunstiger. Appels kunnen meer vorst hebben dan peren en komt later in het jaar tot ontwikkeling. In de loop van het jaar zal blijken of ook appels schade hebben opgelopen.

Bij het houtig kleinfruit varieert de schade van bruinverkleuring van stengels tot het afsterven van stengels. Ook bij jonge kersenaanplant is schade opgetreden. Een lichte mestdosering kan helpen beschadigde planten wat op te peppen.

Ook in het buitenland is de vorstschade groot. Zo heeft zelfs de teelt van kleinfruit in Andalusië (Zuid-Spanje) flinke schade ondergaan.

Bron: *Fruitteelt* 8, 24 februari 2012, blz. 5.

Vorstscheuren

Vorstschade perenbomen

Gezocht:

voor de redactie van de Pomospost

Redactieleden/lid

Omdat Gerrit Pollard is gestopt met het redactiewerk, zoeken wij een of twee leden die het leuk vinden om bezig te zijn met het verzamelen en schrijven van artikelen voor de Pomospost.

Vormgever/dtp-er

De vormgever Lars van Hemmen kan door zijn drukke werkzaamheden helaas het werk voor de Pomospost er niet meer bij doen. Ook voor hem zoeken wij een opvolger, een dtp-er/vormgever die bekend is met Illustrator, Photoshop en Indesign, het liefst op een Mac.

Heb je interesse? Neem dan contact op met Jan Veel, janveel@hotmail.com, T 0594 - 549173.

Chocolade gezonder dan fruitsappen

De ingrediënten van chocolade zijn gezonder dan de meeste fruitsappen. Cacaopoeder en pure chocolade bevatten meer anti-oxidanten en polyfenolen dan fruitsap. Daardoor biedt chocola een goede bescherming tegen hartziekten en kanker. Dat stellen Amerikaanse wetenschappers van het Hershey Centre for Health & Nutrition vast.

Bron: *Fruitteelt* 9, 2 maart, blz. 7.

Welkom nieuwe leden

Dhr. A.M. Besemer	Oude Pekela
Dhr. K. Bosma	Engwierum
Dhr. W. Dam	Groningen
Dhr. C.J. van Haaften	Groningen
Dhr. H. Hartmans	Groningen
Dhr. E. Hovenkamp	Anloo
Mevr. W.P. Labouchere	Haren
Stg Landschapselementen	Elburg
Dhr. H. van Mast	Buurse
Dhr. P. Mulders	Ruinen
Mevr. A. Rouwenhorst	Eefde
Dhr. M. Scholte	Meerstad
Dhr. J.J. Schutte	Termonunten
Dhr. A. Stassen	Hoonhorst
Dhr. H. Steenman	Deventer
Dhr. D.J. van Swaay	Zwolle
Dhr. D. Tolman	Lippenhuizen
Dhr. H. van Wincoop	Valthe

Kruisbes een (*Ribes uva-crispa*) vergeten fruitsoort?

De kruisbes komt van nature voor in heel Europa en is na het in cultuur nemen in omstreeks 1500 sterk verwilderd. De takken van de in Nederland geteelde kruisbessen zijn doorgaans gestekeld, maar er zijn ook nieuwe rassen die ongestekeld zijn.

Uit gemengde knoppen ontstaan niet zoals bij de rode, zwarte en witte bessen trossen, maar per knop slechts één of twee bessen met ieder een afzonderlijk steeltje. Kruisbessen verdragen beter dan andere bessen schaduw. Dat kan handig zijn als je de oogst wilt spreiden. In dat geval plant je enkele struiken in de schaduw zodat ze later vruchten geven. Toch is dat niet zonder risico. Struiken op schaduwrijke plaatsen krijgen vaker last van meeldauw. Plant daar dus rassen die er in meer of mindere mate resistent tegen zijn.

De kruisbes kan worden vermeerderd door winterstek, maar dit is niet altijd een succes. Door moerplanten in het voorjaar aan te aarden krijgen we bewortelde scheuten. In het najaar of vroeg in de winter kan men deze van de moerplant afnemen. Het bovenste deel van deze scheuten kan eventueel als onbewortelde winterstek gebruikt worden.

Deze stekken moeten voldoende dik en goed verhout zijn. Zij moeten vroeg, in oktober/november, gesneden worden. Ook is er de methode van hielstekken. Hielstekken zijn eenjarige scheuten die aan de voet een schijfje tweejarig hout meedragen, het hielkje. Dat kleine stukje

tweejarig hout bevordert de wortelgroei. Hielstekken neem je rond september, als de stuijk nog blad draagt. Trek jonge krachtige eenjarige twijgen van een tweejarige tak en zorg ervoor dat een schijfje tweejarig hout, het z.g. het hielschijfje, ook afscheurt. Snij het wondvlak met een mesje glad. De hielstek moet ongeveer 30 cm lang zijn. Haal alle bladen van de stek en plant die direct op het kweekbed ongeveer 20 cm diep en 25 cm van elkaar. Om te voorkomen dat er grondscheuten ontstaan, verwijder je alle knoppen van het deel dat in de grond komt. De grond waarin we deze stekken zetten mag niet te nat zijn.

We kunnen een kruisbes ook enten of oculeren. Dit doet men om een kruisbes op stam te krijgen. Als onderstam gebruikt men doorgaans *Ribes uva-crispa*, variëteit *reclinatum*.

Dit enten of oculeren gebeurt in augustus op de onderstam die al een

jaar vast staat. Kruisbessen op stam worden in de beroepsmatige teelt niet gebruikt, maar in particuliere tuinen komt men ze regelmatig tegen. Ze kunnen wel dertig jaar oud worden.

Teelttechniek

Plantmateriaal en plantafstand

Bij voorkeur wordt zwaar eenjarig plantmateriaal gebruikt met minstens drie goede takken per struik (als men voor struiken kiest), maar ook tweejarige struiken met drie goede takken zijn bruikbaar. De struiken moeten op dezelfde diepte geplant worden als waarop ze oorspronkelijk stonden. Plant men dieper, dan ontstaan er te veel grondscheuten, bij ondieper planten zal de groeikracht tegenvallen. De plantafstand is meestal 2 m x 1 m, maar dat

Kruisbesstekken (boven hielstek, onder gewone)

Whitesmith: (Engelse Witte)

hangt ook een beetje van de ruimte af. Te dicht planten is ongunstig in verband met het opdrogen van de struiken.

Planten aan draad

Afhankelijk van de hoeveelheid planten en de ruimte, gebruikt men stevige palen van 2,5 m lengte en 7 à 8 cm Ø. Deze worden op een afstand van 6 m geplaatst en gaan 70 cm de grond in.

In verband met de slappe takken moeten de draden bij de kruisbes dicht bij elkaar staan dan bij de rode bes. De onderste draad komt ongeveer 30 cm boven de grond. De volgende 5 of 6 draden steeds 25 cm hoger. De takken worden vastgezet met materiaal dat insnoeren voorkomt.

Opweek van een haag of snoer

Direct na het planten worden per struik minstens drie tot vier takken aangebonden. Kiest men voor vier, dan heeft men in de aanloopfase een wat hogere productie, maar dat gaat wel ten koste van de groei van de overige drie gesteltakken. Dit kan ook nadelig werken om de gewenste haaghoogte te bereiken. Dit pleit voor het aanhouden van drie gesteltakken.

Verder kunnen we de groei in de hoogte stimuleren door reeds in de zomer de verlengnissen van de gesteltakken aan te binden. Kruisbessen dragen namelijk het best aan eenjarige goed ontwikkelde takken. Korte dunne takjes geven kleine bessen. Hout beneden de 40 cm wordt weggenomen.

Verder proberen we de door de

Amerikaanse kruisbessenmeeldauw aangetaste scheuten zo ruim mogelijk weg te knippen.

In het voorjaar worden de grondscheuten verwijderd, op een enkele na die nodig is voor de vervanging van een uitgevallen gesteltak. Zomersnoei wordt bij een kruisbes weinig toegepast. Wel verdient het aanbeveling om scheuten lager dan 40 cm boven de grond weg te nemen. Met andere woorden: zorg voor licht en lucht in de struik.

Onderhoudssnoei

Kruisbessen groeien anders dan rode en zwarte bessen: meer schuin omhoog. Daarbij komt dat kruisbessen hoofdzakelijk op eenjarig hout bloeien, dus hout van het jaar ervoor.

Hoe kan je nu kruisbessen het best snoeien?

- Neem alle grondscheuten weg (tenzij men nog een 'draagtak' nodig heeft).
- Verwijder ook scheuten die naar het hart van de struik groeien.
- Verwijder waterlot dat recht omhoog groeit.
- Snoei neerhangende scheuten terug tot aan een naar boven gerichte twijg. Die twijg kort je tot de helft in.
- Uitdunnen is nodig om voldoende licht en ruimte in de struik te brengen. Probeer eenjarige zijscheuten niet dichters dan 10 cm (handdikte) bij elkaar te laten staan. Deze snoeitips maken dat je een open struik krijgt waar licht en

lucht in doordringt, waardoor de aantasting van ziekten wordt verkleind.

- Intoppen doet men om aantasting door Amerikaanse kruisbessenmeeldauw te voorkomen. Van het vruchtdragende eenjarige hout snoeit men het topje eraf. Dit toppen kan al in de vroege zomer gebeuren, zodra de vruchten beginnen te dikken. Voor alle duidelijkheid: bij kruisbessen heb je geen echte vruchthout-snoei/vervangings-snoei zoals dat bij zwarte bes het geval is.

Rassenkeuze

Kruisbessen zijn vooral in Engeland erg populair geweest. Tot de vorige eeuw had je zo'n 400 gekweekte rassen. Ook heden ten dage worden ze er nog veel geteeld, evenals in Duitsland. In een Duitse publicatie van 1852 staan maar liefst 960 rassen beschreven. In België en Zuid-Beveland (Zeeland), was er ooit een ruime teelt, maar deze heeft sterk aan betekenis ingeboet. Vroeger was het een exportproduct naar Engeland. Men teelde veel het ras Whitesmith en die werd dan onrijp geplukt voor de pectine (jambereiding).

Bij de rassen onderscheiden we vier types met respectievelijk roodachtige, groene, gele en witte vruchten. De vorm van de vruchten kan variëren van rond, elliptisch, eivormig tot peervormig.

Het is jammer dat onze oude rassen zo vatbaar zijn voor de meeldauw, maar we willen toch graag de belangrijkste vermelden. ▶

Whinham's Industry

Groei: tamelijke sterk
 Productiviteit: goed
 Rijpheid: eerste helft van juli
 Uiterlijk: tamelijk groot, paarsrood, kortviltig behaard
 Kwaliteit: tamelijk goed van smaak
 Ziekten en plagen: vatbaar voor Amerikaanse kruisbessenmeeldauw, niet bijzonder vatbaar voor andere ziekten en plagen

Achilles

Groei: tamelijk sterk, met sterk hangende takken
 Productiviteit: goed
 Rijpheid: tweede helft van juli
 Uiterlijk: tamelijk groot, paars-rood, glad, iets donzig behaard
 Kwaliteit: tamelijk goed van smaak, iets minder aroma dan Whinham's Industry
 Ziekten en plagen: vatbaar voor Amerikaanse kruisbessenmeeldauw, niet bijzonder vatbaar voor andere ziekten en plagen

Whitesmith: (Engelse Witte)

Groei: sterke opgaande groeier, geschikt voor hagen en op stam
 Rijpheid: laatste helft van juli
 Uiterlijk: witgroen en donzig
 Kwaliteit: grote vruchten zijn saprijk en hebben goede smaak
 Ziekten en plagen: vatbaar voor Amerikaanse kruisbessenmeeldauw

Goudbal

Groei: vrij krachtig
 Productiviteit: goed
 Uiterlijk: bessen zijn glad, matig groot
 Rijpheid: midden juli
 Kwaliteit: mooi en tamelijk goed van smaak
 Ziekten en plagen: vatbaar voor Amerikaanse kruisbessenmeeldauw

Invicta

Groei: sterke groeier, slappe takken, erg stekelig voor verwerking
 Uiterlijk: wit en behaard
 Rijpheid: laatste helft van juli
 Kwaliteit: grote vruchten, heel productief, maar smaak valt tegen
 Ziekten en plagen: zeer resistent tegen Amerikaanse kruisbessenmeeldauw, gevoelig voor natte grond

Hinnonmaki Gold

Groei: zwakke groeier met hangende takken
 Uiterlijk: geel/groen en glad
 Rijpheid: half juli
 Kwaliteit: matige smaak
 Ziekten en plagen: redelijk resistent tegen Amerikaanse kruisbessenmeeldauw, koudebestendig

Hinnonmaki Red

Groei: sterke groeier
 Uiterlijk: rode middelgrote gladde bessen
 Rijpheid: laat, na eind juli
 Kwaliteit: redelijke smaak
 Ziekten en plagen: resistent tegen Amerikaanse meeldauw, koudebestendig

Captivator

Groei: matige groeier en doornloos
 Uiterlijk: rood en glad
 Rijpheid: half juli
 Kwaliteit: kleine lekkere vruchten
 Ziekten en plagen: resistent tegen Amerikaanse meeldauw

Pax

Groei: matige groeier, weinig stekels
 Uiterlijk: rood
 Rijpheid: eerste helft van juli
 Kwaliteit: productief, stevig en goede smaak
 Ziekten en plagen: resistent tegen Amerikaanse meeldauw

Ziekten en plagen

De kruisbes is een van de gezondste gewassen. Het ernstigst kunnen de struiken aangetast worden door de Amerikaanse kruisbessenmeeldauw en de bessenbladwesp.

Amerikaanse kruisbessenmeeldauw, *Sphaerotheca mors-uvae*

Aan de vruchten en bladeren zijn schimmelachtige vlekken te zien. We letten nauwkeurig op de toppen van de jonge scheuten en de vruchtjes in het hart van de struik. Aangevaste scheuten worden tot op het gezonde blad afgeknipt, de aangevaste vruchtjes geplukt en verwijderd. Daarnaast kan een preventieve bespuiting met spuitzwavel enigszins helpen. Beter is het zo veel mogelijk resistente rassen te planten.

Bessenbladwesp, *Pteronidea ribesii*

De eieren liggen als een parelsnoer aan de onderzijde van het blad langs de nerf. De aantasting begint in het hart van de struik en breidt zich snel uit. Vervolgens zien we dat gedeelten van de struik door zwart gespikkelde rupsen worden kaalgevreten. Preventie: zorg voor voldoende vogels in de tuin (mezenkastjes), een bestrijding met een pyrethroïde moet indien mogelijk tot het uiterste beperkt blijven, dit om natuurlijke vijanden zo veel mogelijk te sparen.

Bij een lichte aantasting kan een stevige waterstraal, wel eens helpen. Het insect overwintert als pop in de bodem en hier ligt ook een belangrijke biologische bestrijding. Laat indien mogelijk er kippen tussen lopen, deze zullen de poppen opruimen.

Bonte bessenvlinder *Abraxa grossulariata*

De bessenspanrups van deze vlinder eet vroeg in het voorjaar aan de knoppen, bladeren en jonge vruchtjes van de kruisbessenstruik. De struik kan volledig kaalgevreten worden. De rupsen hebben een witte bovenkant met zwarte vierkanten en een gele onderbuik. De vlinders vliegen uit van juni tot augustus. Ze zijn wit met zwarte stippen en een gele band. Er is maar één

generatie. Jonge rupsen overwinteren op de struiken.

Bestrijding is mogelijk met een *Bacillus Thuringiensis* (bacteriepreparaat). Ook kan men een natuurlijk pyrethroïde gebruiken, doch ook hier geldt dat het ook de natuurlijke vijanden opruimt.

Zorg voor voldoende vogels in de tuin door nestkastjes op te hangen.

Bladvalziekte *Drepanopeziza ribis*

De eerste tekenen van bladvalziekte doen zich voor in juni, vooral na een lange natte periode. Eerst zie je kleine bruine vlekjes in de bladschijf. Later vergelen de bladeren. De schimmel overwintert op de afgevalen bladeren.

Preventie: de afgevalen bladeren opruimen en men kan preventief spuiten met een aftreksel van heermoes.

Kruisbessenspintmijt *Bryobia ribis*

De donkerrode mijten zuigen alleen vroeg in de lente aan het jonge blad. Uitgezogen bladeren vertonen witgraauwe stippen en vallen vroeg af. Er is maar één generatie. Het insect overwintert als ei op het hout en hier behoort preventieve bestrijding met VBC Ultra tot de mogelijkheden. Ook hier moet men zeer terughoudend zijn met het gebruik van chemische middelen om de natuurlijke vijanden van deze mijt zo veel mogelijk te sparen.

Evenals bij rode bes kunnen ook bij de kruisbes de mussen in de winter de knoppen eraf pikken. En tijdens de bloei pikken mussen en mezen soms de bloemblaadjes af. Soms kan het aanbrengen van een net uitkomst bieden. Vogelschade aan rijpe bessen kom ook voor en dan zijn het de merels die er een 'gaatje' in pikken en het vocht eruit halen, zodat je een lege bast overhoudt. 🍷

Marten Pelleboer

Kruisbes meeldauw

Huis van de Smaak op de Floriade 2012

Van 5 april tot en met 7 oktober vindt de wereldtuinbouwtentoonstelling Floriade plaats in Venlo. Langs de A73 nabij Venlo is het themapark Floriade te vinden dat 66 hectare groot is en uit vijf unieke werelden bestaat, van elkaar gescheiden door bosgebied.

Eén van de vijf themavelden is Education & Innovation. Daarin is ook een inzending van de groenten- en fruitsector te vinden. Deze heeft de vorm van een binnen- en een buitenpresentatie. Buiten staan in fruitvakken diverse soorten hard- en zachtfruit. De inzending zelf bestaat uit het paviljoen Huis van de Smaak. Bij binnenkomst in het paviljoen vertellen zes reusachtige 'vruchtbollen' het verhaal van het wonder van de natuur. Vervolgens waant de bezoeker zich op een markt waar verse producten op aantrekkelijke wijze worden gepresenteerd. Buiten, naast het Huis van de Smaak, ontvouwt zich als een waaier een kleurrijk spel van fruitbomen, vollegrondsgroenten, aardbeien en blauwe bessen, met een prachtig vergezicht rondom een centraal plein met picknickplekken.

Siamese drieling Junami

Siamese tweelingen komen bij appels als Elstar en Junami vaker voor, maar drielingen niet, tot op heden. Piet Raas (jawel: de broer van Jan) uit Vogelwaarde vond dit exemplaar bij de oogst van Junami.

Foto: Caroline van Assche, NFO

Bont jasje

Deze mooie appel mag dan prince heten, het wil nog niet zeggen dat hij zich kan permitteren om zich te showen in maar liefst vier kleurdelen. Erik van Dijk die de Jonaprince plukte op het bedrijf van Jacco van Dijk in Erichem, kende wel exemplaren met twee kleurdelen. Maar zo'n bont jasje had hij nog nooit gezien.

Foto: Erik van Dijk

Foto: Niels de Kat Angelino

Obese Jonagold

Fruitteler Dick de Kat Angelino uit Kesteren plukte tijdens de oogst in zijn boomgaard dit exemplaar Jonagold Decosta. Een enorm grote appel die, zoals het alle zwaargewichten vergaat, niet aan de weegschaal en het meetlint kon ontkomen. De Jonagold weegt 793 gram en heeft een doorsnede van circa 14 cm.

Afbeeldingen zijn ontleend aan het tijdschrift Fruitteelt van het NFO.

2x2-campagne

Met de 2x2-campagne is een beweging in gang gezet, die gericht is op bewust eten en, in het verlengde daarvan, het eten van voldoende groenten en fruit. Het eten van 2 ons groenten en twee keer fruit, elke dag, dat draagt aantoonbaar bij aan je gezondheid.

De 2x2-campagne helpt ouders om elkaar en hun kinderen te stimuleren en motiveren om elke dag voor 2x2 te kiezen. Het gaat erom dat je ervan bewust bent dat groenten en fruit van belang zijn om gezond en fit te blijven. Door de interactie zoals op de website 2x2.nl, leveren we met elkaar een belangrijke bijdrage aan dat bewustzijn en aan de volksgezondheid.

Zie www.groentenenuit.nl/2x2

Hoe gekker hoe mooier

Handelsbedrijf Vogelaar Fruvo stuurde de redactie van Fruitteelt een foto van een serie appels die haar afwijkende kleurenpracht en vormgeving aan de natuur heeft te danken. En het grappige is dat daar waar de natuur een steekje laat vallen het des te bijzonder wordt om er de aandacht op te vestigen. Als 'gezonde' appels hadden ze nu gewoon in een koude cel gelegen of bij u thuis op de fruitschaal. Maar nu mogen we er allemaal van genieten.

Perig

Net zoals er mannen zijn die er alles voor over hebben om als vrouw door het leven te kunnen gaan en vrouwen die hun leven lang lijden omdat ze in het verkeerde lichaam zitten, blijken er ook appels te bestaan die zich niet wensen neer te leggen bij de wetten van de natuur. Deze Jonagold Red Prince nam de vorm aan van een peer. En-ach, als hij zich daar nou beter bij voelt.

De perige appel werd geplukt op het bedrijf van Gebr. Tijssen in Batenburg.

Foto: Tanja Tijssen

Foto: L.J.P. Goud

Frambozenjeans

Het Canadese Jeansmerk Naked en Famous Denim brengt spijkerbroeken op de markt die naar frambozen ruiken. In de stof zijn microcapsules met parfum verwerkt.

De ontstaansgeschiedenis van de Fruithof Frederiksoord

De Stichting Fruithof Frederiksoord bestaat in 2012 alweer zeventien jaar. Deel 2 beschrijft o.a. de moeilijke klus van het determineren van het fruit op de Fruithof. Deel 1, waarin de stichting en de beginjaren van de Fruithof beschreven zijn, staat in Pomospost lente 2012.

Deel 2

Een eigen bestuur

Het is het jaar 2000. Het plan voor de ‘Tuinen van Weldadigheid’ dat twee jaar eerder werd gelanceerd, is mislukt: de verwachte grote aantallen bezoekers bleven uit. De Fruithof gaat op eigen kracht verder. Het bestuur van de Stichting Fruithof Frederiksoord wordt gewijzigd. De taak van de heren G.J. Bouwhuis (gemeente Vledder) en J. Mensink (directeur van de Stichting Maatschappij van Weldadigheid), het helpen oprichten van een collectieboomgaard, is afgerond. Er is een prachtige boomgaard ontstaan, die is ondergebracht in een financieel gezonde stichting met nog enig geld in kas. Bovendien vinden de stichters een rol van zowel de gemeente (de mogelijke toekomstige vergunningverlener) als de Maatschappij van Weldadigheid (de grondeigenaar) in het bestuur voor de toekomst niet meer wenselijk.

De heren Gerard Hidskes en Coen Ballintijn, adviseurs van de Fruithof en beiden bestuurslid van de NPV, werd gevraagd zitting te nemen in het bestuur van de Fruithof. Zij hadden enige aarzeling, omdat zij vreesden voor NPV-aansprakelijkheid bij een geheel uit NPV-leden bestaand bestuur. Na overleg met

notaris Drooge die elk risico voor de NPV uitsloot, accepteerden zij een bestuursfunctie. De heer D.J. Nijman, directeur van het Terra College, werd secretaris. Tot nieuwe adviseurs werden benoemd mevrouw Albertha Roodzant en de heer Hennie Rossel, beiden NPV-leden.

Commissies

De Stichting Fruithof verzorgt in het vervolg het algemene onderhoud. De groencommissie wordt omgedoopt tot beheercommissie en krijgt officieel de status van een gecombineerde NPV-Fruithof-commissie. Ieder commissielid is NPV-lid en twee leden zijn tevens lid van het Fruithofbestuur.

Ieder jaar wordt een beheerplan opgesteld. De werkzaamheden worden door vrijwilligers uitgevoerd. In Pomospost winter 2001/2002 brengt de Stichting Fruithof verslag uit van het onderhoud, de exploitatie, de herinrichting, de problemen met het determineren van het fruit en de activiteiten. Eén keer per maand is er ‘vrijwilligersdag’: een vaste groep vrijwilligers zorgt voor het plantwerk, snoeien van de fruitbomen, knippen van de beukenhagen, de bemesting en het schoffelen. Het maaien wordt tegen vergoeding uitbesteed aan een

NPV-lid. In december 2001 wordt begonnen met de aanplant van 1,5 km leiperen. Een foto van de perenleiding, gemaakt in 2003, laat zien dat de klus toen nog niet voltooid was (zie de foto in Pomospost lente 2012). Er zijn plannen om de fruitbomen te etiketteren zodra ze gedetermineerd zijn.

Determinatie in de beginjaren

Hoewel alle aangeplante bomen onder een eerder vastgestelde naam in de collectie op de Fruithof waren opgenomen, bleek al spoedig dat van veel bomen de aanvankelijk vastgestelde rasnaam toch niet klopte. Op determineerdagen in de Fruithof, maar ook tijdens surveys door leden van de Speurpom, de vroegste actieve groep rassenkenners binnen de NPV, ontdekte men een onjuiste naam bij een boom. Na vergelijking van plantschema’s bleek een deel terug te voeren op simpele verwarring, maar ook bleken diverse rassen in het verleden niet de juiste naam te hebben gekregen.

Het determineren van de rassen blijkt een uiterst moeilijke zaak te zijn. Nu, na jarenlange inspanningen, is de klus voor de Fruithof nog steeds niet geklaard. In Pomospost voorjaar 2001 schrijft Lukas Duijts namens de andere leden van de determinatiecommissie, Josje Regout, Hennie Rossel, Frits

Timmer, Jan Woltema en Jan Veel dat zij zich o.a. tot taak hebben gesteld om de komende jaren als eerste prioriteit op de Fruithof te gaan determineren, om van de daar aangeplante bomen zo veel mogelijk de juiste naam te achterhalen. Hierbij werd één van de stichters van de NPV, lid van Verdienste en belangrijk kenner van oude fruitrassen, de heer Cor Couvert, ook nog vaak geraadpleegd. Een van de conclusies was dat er nogal wat rassen zijn opgenomen waarvan de commissie zich afvroeg of ze wel in de collectie thuishoren, in het bijzonder rassen die nooit in ons land zijn aangeplant, maar ook moderne, in historisch opzicht oninteressante rassen. Ook bleken er veel doublures voor te komen. Ook kwam men uitgegroeide onderstammen en doorgesloeiende tussensammen tegen, wat in de fruitboomkwekerij kennelijk een regelmatig voorkomend euvel is. Een lid van de commissie hield jaar na jaar en na elke determineerronde (ca. drie per seizoen) alle gegevens nauwkeurig bij en gaf deze ook door aan de contactpersoon binnen de Fruithof, de heer Coen Ballintijn, die deze gegevens in een database invoerde en steeds zeer nuttig werk verrichtte met betrekking tot de productie van plattegronden van de diverse deel-boomgaardjes, aangeduid

als blokken, evenals de noodzakelijke aanpassing van plantschema's.

Het verslag van de determinatiecommissie onder de titel 'Determinatieperikelen in de Fruithof' (zie Pomospost zomer 2002) illustreert de problemen waar men bij de identificatie tegenaan liep. Geconstateerd werd dat er strekkrassen aangeplant zijn die moeilijk kunnen worden gedetermineerd vanwege de niet bestaande of slechts een zeer summere beschrijving en/of het ontbreken van afbeeldingen in de pomologische literatuur.

In Pomospost winter 2003-2004 deed de determinatiecommissie weer verslag van haar werk. Ze is "dit jaar een flink stuk gevorderd met het definitief vaststellen van de rasnamen van de collectie in De Fruithof" en "hoewel het (...) nog jaren zal duren voordat alles op naam is gesteld, is naar schatting van bijna driekwart de rasnaam bekend. Als de determinatie-activiteiten eens afgerond kunnen worden, zal De Fruithof ongeveer 350 appel-, 200 peren- en 50 pruimenrassen bevatten."

Zoals al eerder vastgesteld, was één van de oorzaken van de problemen met het determineren het ontbreken van systematiek in de plattegrond van de Fruithof. Maar na

vergelijking van oorspronkelijke plantlijsten en plantschema's, die enig puzzelwerk opleverden voor de determineergroep, was dit slechts voor een relatief klein deel de oorzaak van onjuiste naamgeving. In het merendeel van de gevallen bleek er met veel bomen een onjuiste naam te zijn meegekomen.

De Fruithof bestaat uit verschillende deel-boomgaardjes, blokken, die elk aangeduid worden met een letter, A t/m U; de bomen zijn per boomgaard genummerd. Doordat de ene boomgaard groter is dan de andere, staan er niet overal evenveel bomen wat een systematische doornummering moeilijk maakte. Dit werd nog bemoeilijkt door wijzigingen in de aanplantschema's van de verschillende blokken als ook samenvoeging, opheffing en nieuwvorming van deel-boomgaardjes, die in de loop der jaren werden gerealiseerd.

Ballintijn: "Wat een grote invloed heeft gehad en verwarring veroorzaakte, is dat vak O dat links van het toegangshek vanaf het parkeerterrein ligt, oorspronkelijk vier rijen bomen had. Daardoor stonden ze te dicht op elkaar voor volwassen hoogstambomen. Er is toen besloten één rij ertussenuit te halen en van de overgebleven drie rijen bomen de tussenliggende rij naar het midden te verplaatsen, zodat een goed verdeeld plantvak ontstond. De bomen uit de gerooide rij zijn vervolgens elders in de boomgaard ondergebracht, o.a. in vak H. Het was een geweldige klus, waarbij een grote graafmachine ingezet moest worden en ik grote bewondering had voor het vakmanschap van de graafmachinemachinist die de bomen feilloos met een prachtige wortelkruit in een tevoren precies op maat gegraven pootgat plaatste. Hoewel voor de lange termijn noodzakelijk, heeft deze operatie nogal wat verwarring veroorzaakt."

Pas in Pomospost herfst 2007 bracht de determinatiecommissie weer verslag uit van haar werkzaamheden. Dat er in de tussenliggende jaren kennelijk geen vooruitgang was geboekt, was voor een belangrijk deel een gevolg van onvrede met de gang van zaken in de Fruithof, als gevolg van een ernstig

gebrek aan communicatie tussen de Fruithof en de leden van de determineergroep. Ook om redenen van zeer slechte vruchtzetting als gevolg van jaren met strenge nachtvorst tijdens de bloei en niet in de laatste plaats de beruchte, zeer ernstige aantastingen door de kleine wintervlinder, zijn de rassenkenners enkele jaren weggebleven. Al met al is nog steeds ongeveer een derde niet op naam gesteld.

Speuren naar oude rassen

Lukas Duijts vertelt dat hij al 20 jaar samen met zeven collega-speurders met dezelfde passie, in de provincie Groningen naar oude fruitrassen speurt. Als lid van de NPV-determineercommissie had hij, samen met de Groningse gepassioneerde 'speurders' Jan Woltema en Jan Veel, en met nog enkele anderen, de taak op zich genomen om appels, peren en pruimen op de Fruithof van de juiste rasnaam te voorzien. Zij stonden vanaf het eerste uur ook bekend onder de naam Speurpom. Duijts: "Stuit ik ergens op een soort die ik niet ken, dan probeer ik hiervan de juiste naam te achterhalen aan de hand van beschrijvingen in soms zeer oude boeken met afbeeldingen erbij." Als gevolg van recente ontwikkelingen met betrekking tot de relatie Fruithof-NPV hebben zowel hijzelf als Jan Woltema hun lidmaatschap van de NPV opgezegd en vormen zij met anderen van de determineergroep sinds kort een soort informeel verband onder de naam 'Vrienden van het Oude Fruit'.

De Speurpom en recentelijk de 'Vrienden van het Oude Fruit', hebben heel veel oude, verloren gewaande rassen teruggevonden. Van al die oude bomen hebben zij enthout gesneden, waarmee ze nieuwe bomen opgekweekt hebben die een nieuw plekje kregen in eigen tuin, bij Groningse borgen en vanaf 1995 in de collectietuin de Fruithof. De leden van de Speurpom waren, als lid van de NPV, direct betrokken bij de aanleg van De Fruithof, ofwel doordat ze bomen leverden aan de Fruithof, of doordat zij er vele jaren determineerden.

Iemand die ook jarenlang betrokken is geweest bij de Fruithof, als

bestuurslid en ook als lid van de determinatiecommissie, is de heer Hennie Rossel. Zijn werkterrein op pomologisch gebied is vooral het oosten van het land en in het bijzonder de provincie Gelderland. Maar hij determineert ook al vele jaren op diverse andere plaatsen in het land, bijvoorbeeld in Zeeland, op het Fruitteeltmuseum te Kapelle. Zeeland bleek een belangrijke regio, waar het afgelopen decennium veel verloren gewaande oude fruitrassen boven water zijn gekomen. Ook determineert hij de laatste jaren in het Land van Heusden en Altena. Hij doet dat in die regio in samenwerking met de heer Bas van Andel, te Babyloniënbroek, en wel op zogenaamde Landdagen.

Hij doet dit liefst niet alleen: "Determineren is zo moeilijk dat je het alleen betrouwbaar kunt doen in teamverband, meestal met Jan-Henk Schutte, NPV-lid en zeer actief in de determineergroep."

Evenals Duijts is Rossel in het bezit van diverse antiquarische boeken op pomologisch gebied die hij geregeld raadpleegt. Hij zegt: "Het opsporen van oude fruitrassen, enten en aanplanten bij particulieren, landgoederen van organisaties en bij kastelen is voor mij een soort levens-taak geworden." Ook hij is tot de conclusie gekomen dat determineeren om verschillende redenen bijzonder lastig is. "Rassen lijken vaak sterk op elkaar en vruchten van één ras, zelfs aan één boom, zijn qua grootte, uiterlijk en smaak meestal erg variabel. Bovendien zijn diverse eigenschappen sterk afhankelijk van de rijpheidsgraad. Daarnaast blijken er veel zogenaamde land- of streekassen voor te komen: onofficiële rassen, die regionaal, in de loop der tijd, zijn ontstaan. Het kwam kennelijk vaak voor dat met name plattelandsbewoners natuurlijke zaailingen uitstaken en bij huis neerzetten. Als die boom goede appels voortbracht, werd die via enten vermeerderd en kreeg hij bijvoorbeeld de familienaam van de boer. Er bestaan daarom nogal wat regionaal voorkomende rassen. Verder zie je ook vaak dat er verschillende namen voor eenzelfde appel voorkomen."

Rossel is er daarom van overtuigd dat "moderne technieken onmisbaar

zijn, mits je goede, betrouwbaar geïdentificeerde referentierassen hebt, want daar vergelijk je het DNA-patroon van een onbekend, alsnog te determineren ras mee." Hij vindt het absoluut noodzakelijk om toegang te hebben tot dergelijke referentierassen, die door of onder auspiciën van de rassenkenners zijn opgebouwd. "Rassen die aanvankelijk verondersteld werden als referentierassen te kunnen fungeren, waren bijvoorbeeld voor een belangrijk deel opgenomen in collecties die onder auspiciën van onder andere leden van voornoemde determineergroep waren aangeplant in de Fruithof. Daarnaast waren er in Noord-Holland, onder de hoede van de POMologische Vereniging Noord-Holland en door mij in Oost-Nederland aanzienlijke collecties opgebouwd. Ik bracht mijn materialen onder in een groot aantal zogenaamde deelcollecties bij particulieren, in kasteeltuinen, en onder de hoede van landschaps- en natuurorganisaties. In Noord-Nederland werd dat door Lukas Duijts en Jan Woltema o.a. bij borgen gedaan." En hij vervolgt: "DNA-analyse is helaas erg duur onderzoek, dat wij ons als particuliere verzamelaars, maar ook als vereniging niet kunnen permitteren. Enige jaren geleden deed zich de gelukkige omstandigheid voor dat de Fruithof de mogelijkheid werd geboden om een belangrijk deel van de daar aanwezige appelrassen in een vergelijkend DNA-experiment op te nemen, om deze te vergelijken met de rassen in de appelgenenbank-collectie van PPO (Praktijkonderzoek Plant & Omgeving, Wageningen Universiteit) te Randwijk. Ik heb toen een selectie gemaakt van rassen op de Fruithof, die in dit uitgebreide experiment zouden kunnen worden vergeleken met selecties uit collecties onder de hoede van de appelgenenbank in Randwijk: van boomkwekerij Frijs te Margraten (L.), van de POM in Noord-Holland en uit de collectie van het Fruitteeltmuseum te Kapelle (Zld.), waarbij ook een aanzienlijk aantal van mijn eigen referentierassen in het experiment werden opgenomen."

De resultaten daarvan leverden zeer interessante bevindingen op. De verkregen resultaten werden

door de betreffende wetenschapper van het CGN (Centrum voor Genetische Bronnen Nederland),

dr. Robert van Treuren, op diverse wijzen weergegeven, o.a. middels een zogenaamd dendrogram. Met een dendrogram komen, behalve gegevens over identiteit, ook heel duidelijk verwantschapsrelaties tussen rassen naar voren.

Er zijn op deze wijze destijds door het CGN ruim 650 verschillende appellrassen vergeleken. “Daaruit bleek onder andere dat er nogal wat schortte aan de juistheid van de naamgeving van rassen in de diverse referentiecollecties. Zo bleken appels die onder verschillende namen waren opgenomen, eigenlijk hetzelfde ras te vertegenwoordigen. Omgekeerd bleken ook diverse rassen in verschillende collecties, die onder dezelfde naam waren genomen, toch niet identiek aan elkaar te zijn.”

Determinatie van de rassen in latere jaren

Marten Pelleboer, opgegroeid in de hoogstammen en oude fruitrassen, is in mei 2008 op de Fruithof begonnen, na 40 jaar professionele fruitteelt. Het leek hem wel wat zich weer te verdiepen in oude fruitrassen en andere mensen ermee te kunnen helpen. Er komt bij dat hij als professioneel teler op de Fruithof een perfect biologisch evenwicht aantroef. Alleen de wintervlinder was toen al een probleem, in 2009 liep het helemaal uit

de hand. Hij zag het als een uitdaging om ziekten en plagen op een biologische manier aan te pakken, zodat de particulier hier ook iets mee kan doen. Hij vertelt: “Samen met de andere vrijwilligers werk ik aan het instandhouden en verzorgen van de hoogstamboomgaard. Maar het meeste werk is ‘onzichtbaar’: het beheren van de database van de NPV/Fruithof: het invoeren van gegevens, dat is één. Twee is: bezig zijn met het DNA-project en dat is in de zomer fruit fotograferen, archiveren en vergelijken met andere collectiehouders om uiteindelijk vast te kunnen stellen dat de DNA-match overeenkomt met het naambordje aan de boom. Dit is een project uitgaande van CGN. Sinds 2008 heeft de NPV zich hieraan verbonden. In dit project zit een aantal collectiehouders die een gezamenlijk doel hebben, namelijk een landelijke database van appels.”

Pelleboer houdt goede moed. “De afgelopen jaren zijn van de 119 probleemgevallen op de Fruithof er dankzij DNA-onderzoek en het determineren een groot aantal dichter bij de oplossing gekomen. En in 2012”, zegt Pelleboer, “hoop ik weer verder te komen.” 🍏

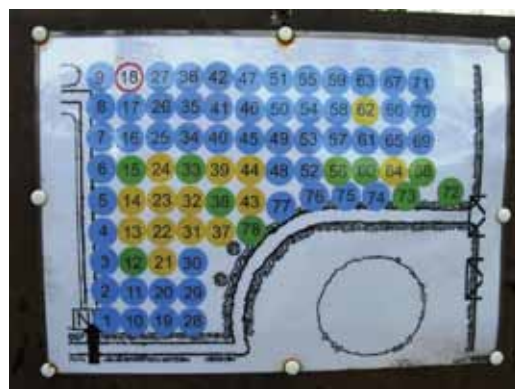
Tekst: Marianne van Lienden

Blenheim op de Fruithof

Naamkaartje Blenheim

Naambordje blok N

Bronnen:

Determinatiecommissie NPV. In: Pomospost voorjaar 2001, blz. 22.

Verslag Stichting Fruithof Frederiksoord 2000-2001. In: Pomospost winter 2001/2002, blz. 22-23.

Commissiedag in Frederiksoord. In: Pomospost winter 2001/2002, blz. 13-14.

Determineerperikelen in de Fruithof. In: Pomospost zomer 2002, blz. 9.

Verzamelbeleid NPV oude fruitrassen en collectiebeheer. In: Pomospost winter 2003/2004, blz. 22-23.

Verslag Jaarvergadering NPV 19-03-2005. In: Pomospost zomer 2005, blz. 3-5.

Uit: 'Altijd maar dorst naar een appeltje'. Interview met Lucas Duijts. In: Dagblad van het Noorden, 2-2-2012.

Michiel Bussink en Maurits Steverink, Smaakboek Achterhoeks fruit. Uitgeverij Nelles, 2011, 1ste druk.

'Microsatellite genotyping of apple', door R. van Treuren, H. Kemp, G. Ernsting, B. Jongejans, H. Houtman. (pdf-document, vrij online te raadplegen).

Met dank aan de heren Ballintijn, Houtman, Pelleboer en Veel voor hun medewerking aan dit artikel. In het bijzonder wil ik de heer Rossel bedanken voor zijn constructieve en uitgebreide bijdrage.

In de boomgaard

Een serie waarin de Pomospost regelmatig een lid aan u voorstelt. Dit keer zijn we in Meppel-De Wijk waar Henk en Froukje Vroege al 34 jaar aan de Wetering wonen.

Tuinieren kan ook in een scootmobiel

In het mandje van de scootmobiel liggen snoeischaren. Vooral de snoeischaar met lange handvaten werkt prettig.

Henk (81) en Froukje (77) wonen in het buitengebied van Meppel aan de Wetering. “Een fijne plek”, zegt Henk. “We zitten 4 km van het station, 2 km van het ziekenhuizen, vlakbij een nieuwbouwwijk met al z’n voorzieningen.” Van al die stadse fratsen is niks te zien, de boerderij is omgeven door weilanden en water en je waant je midden op het platteland.

Ze wonen er al 34 jaar. In 1978 kochten ze een pachtersboerderijtje in vervallen staat. Het is afgebroken, maar in dezelfde stijl herbouwd, met rieten dak. Licht laat nogal eens te wensen over in boerderijen en daarom is de schuur op het erf verfraaid met een heerlijke serre. Hierin is uitzicht op de fruitbomen en wordt menig uurtje doorgebracht.

Henk Vroege is gepensioneerd en heeft in een ver verleden de Hogere

Landbouwschool gedaan. “Daar werd je opgeleid om een betere boer te worden, maar de meesten van ons zijn iets heel anders gaan doen.” Henk heeft z’n werkzame leven doorgebracht bij Vulcaan, een bedrijf dat later is opgegaan in AUV.

Een beetje liefhebberijen noemt, de aan een rolstoel gebonden zijnde, Henk zijn boomgaard. “Ik kan echt niet als voorbeeld voor de NPV dienen”, vindt hij.

Maar wat is er mis met lekker liefhebberijen, veel van onze leden houden fruitbomen omdat het lekker is om buiten te zijn en veel van de bomen hangen misschien niet altijd vol appels, maar wel vol herinneringen.

Het erf

Het erf is 5500 m² groot en omgeven door windsingels, door een nog steeds zeer gewaardeerd advies van de Heidemaatschappij destijds. Het oorspronkelijke boerderijtje stond midden in het verder kale land, zodat het er vaak koud en winderig was. “In het begin hebben we 840 bomen geplant. Al zijn daar alweer heel wat van gesneuveld. Een mens moet ook warm blijven”, grapt Henk.

Henk en Froukje wilden graag een vijver, de aannemer had zand nodig voor de bouw. Van twee noden werd één deugd gemaakt. Nu staat het huis op een verhoging. En op het erf ligt een grote vijver.

De moestuin

De fruitbomen staan in de moestuin. Bestond het gezin in de beginjaren uit zeven personen en zorgde de moestuin voor veel smakelijks, toen de kinderen uit huis waren werd de moestuin al snel te groot. Ook gingen de jaren tellen.

Op het erf en in de voormalige moestuin staan sinds vijftien jaar pruimen, kersen, appels, peren en een enkele notenboom.

Henk wil zijn fruitopstand geen boomgaard noemen. Telkens als ik me vergis en iets over de boomgaard vraag, verbetert Henk me: “Het is geen boomgaard, de fruitbomen staan gewoon in de tuin.” De fruitbomen staan dus in de voormalige moestuin; het zijn laagblijvende bomen en ze staan keurig in het gelid.

Maar wat verstaan we eigenlijk onder een boomgaard. Is er alleen

sprake van een boomgaard als deze hoogstammen bevat of een paar hectare groot is? Ikzelf denk van niet.

De verzameling fruitbomen (om Henk terwille te zijn) staat in rijen. Kersen met een tussenruimte van 1,50 meter. Appel, peren en pruimen, die meestal als spil zijn gekweekt, met een tussenruimte tussen 0,60 en 1.00 meter.

In de voortuin staat een tot handig formaat omgebouwde schone van Boskoop en langs de huismuur een tweeling leipeer. (Clapp's favourite en conference; geënt op één onderstam).

Over de groei van de kersen is nagedacht. Om ze laag te houden heeft Henk ze onder een hoek van 45 graden geplant. Ze hebben een tussenstam; Gisela 5. Door deze maatregelen groeien ze minder

snel en zijn eerder vruchtbaar.

Naast deze bomen staan er heel wat verschillende rassen geplant, 30 appel-, 20 peren-, 5 kersen-, 4 oude pruimen- en een aantal jonge bomen.

Buiten de historische rassen heeft Henk ook moderne rassen als Topaz en Alkmene geplant. In het voorjaar krijgen alle bomen een bemesting van (mix) patentkali en chloorarme kunstmest (12+10+18).

Het is waardevol dat de voormalige moestuin nog steeds zo veel vreugde geeft. Voor het grootste deel verzorgt Henk de bomen zelf. In het mandje van de scootmobiel liggen snoeischaars. Vooral de snoeischaar met lange handvaten werkt prettig.

Henk zit in een rolstoel, hij verzorgt en snoeit de bomen vanuit de scootmobiel. Om zelf de bomen te kunnen onderhouden mogen ze

niet te hoog worden. Ze zijn daarom ook niet hoger dan 2,25 meter.

En met een filosofische kijk op het leven zegt hij: "Ik moet nederig zijn, dus de bomen ook."

Ook de zitmaaier biedt uitkomst, deze zorgt ervoor dat Henk zelf het gazon kan maaien. Voor het overige tuinwerk wordt hij bijgestaan door een vakkundig opgeleide hovenier van Harm Drost uit Koekange: Gerben van de Berg.

Boomverzorging

Vroeger op de HLS werd ook fruitteelt gegeven. Boomverzorging is dus geen geheim voor Henk, ook heeft hij vanuit zijn werkzame leven veel kennis opgedaan over gewasbescherming. Misschien juist daardoor zegt Henk: "Ik spuit niet tegen kanker. Gaat er als gevolg eens een boompje dood, dan vervang ik die weer. Wel spuit ik in de winter VBC ultra tegen groene aanslag, eieren en poppen."

De dikke bomen en notenbomen krijgen eind september een lijmband. "En dan maar hopen dat het na Nieuwjaar even iets warmer wordt. Dan komen de vrouwtjes (van de wintervlinder) de grond uit en vangt de lijmband ze. Lukt dit

niet, dan vervang ik de banden in januari. Dat moet, want de banden werken ongeveer drie maanden. Hierna zijn ze vies en stroef en houden niks meer tegen. Wil je effect, breng dan de banden in najaar en winter aan. Het heeft geen nut om ze in de zomer te gebruiken.”

Het fruit

“In oktober is het feest, dan oogsten we het grootste gedeelte van het fruit en komen alle kinderen, schoon- en kleinkinderen. Ze plukken fruit voor eigen gebruik, tenminste zoveel als er in de auto kan. Ook geven we heel wat weg, al is het altijd: zelf plukken.

Ik heb nog tien mooie oude appelkisten staan. Die hoeveelheid houden we zelf in bewaring. Het fruit is voor ons en de vogels. Ook maken we jam van de pruimen en hebben tot april eigen fruit. Daarna is het wachten op de nieuwe oogst en heeft de groenteboer ook nog klandizie”, vertelt Henk smakelijk.

De jaren tellen en waar het eens een drukte van belang was, kinderen speelden, schapen, kippen en postduiven werden gehouden, heerst nu de stilte, het is rustig op

het erf van Henk en Froukje. Ze hebben zich aangepast aan de beperkingen van de leeftijd, maar: “Ook nu we oud zijn, is het hier heel plezierig wonen.”

De overige rassen in de fruittuin

Appel: Elise, sweet Caroline, zoete oranje, zoete Ermgaard, Jonagold (groene en rode), sterappel, early Tydeman, Ecolette, Rubinola, Delcorf, Gola, Lombarts Calville, Glosster, schone van Boskoop, rode Boskoop (Bielaar van Laar).

Peer: beurré Hardy, Williams Bon Chrétien, Kruidenierspeer, Gieser Wildeman, winter rietpeer, beurré Allemande Lucas, Verdi, triomphe de Vienne.

Pruim: opal, Victoria, voyageur, jubileum, Anna Späth, Ontario, hauszwetsche,

Kers: Burlet, Regina, Kordia, Sumgita, Karina.

Aardbei: Daroyal (vroeg ras), Ostara (doordrager). 🍓

Tekst: Marjan Sorgdrager
www.bureautuinleven.nl

De 12e Souvenirs van Eeuwen

**zaterdag 6 en zondag 7 oktober 2012
in de Fruithof in Frederiksoord**

Ook dit jaar wordt de traditie voortgezet en wordt er een tentoonstelling van oude fruitrassen georganiseerd. De tentoonstelling wordt in de eigen accommodatie van de Fruithof gehouden. Naast de gebruikelijke fruittentoonstelling zal er op de zaterdagmorgen voor de NPV-leden een aantal lezingen georganiseerd worden. Uiteraard is er ook weer voldoende gelegenheid om elkaar op informele wijze te ontmoeten.

Het programma, de toegangskaarten, een poster en verdere informatie over het beschikbaar stellen van eventueel fruit voor de tentoonstelling zullen in de volgende Pomospost gepubliceerd worden. We hopen uiteraard op een goed seizoen. Misschien dat het wat betreft de peren wat moeilijker kan zijn, maar we hebben voor de tentoonstelling per ras ook maar een stuk of zeven goede exemplaren nodig.

Voor de zaterdagmiddag en de zondag ligt het accent, naast het bezichtigen van de tentoonstelling, op activiteiten met de bezoekers. In de eerste plaats is er het determineren van meegebracht fruit, sap persen, fruit proeven, plukdemonstraties, rondleidingen en beknopte informatie/lezingen over het onderhouden van fruitbomen. Ook appelpannenkoeken bakken voor de jeugd en nog meer van dergelijke activiteiten zijn in voorbereiding.

Dit jaar zal er niet actief gezocht gaan worden naar standhouders, maar er is wel de gelegenheid voor de trouwe standhouders om, tegen kostprijs van de kraamhuur, acte de presence te geven.

U bent van harte welkom.

Namens de besturen van de NPV en de Fruithof.

De wilde bij belangrijker dan de honingbij als bestuiver van fruitbomen?

In opdracht van het Ministerie van LNV voerden EIS-Nederland en Alterra in 2010 een onderzoek uit naar wilde bestuivende insecten in appel- en perenboomgaarden in de Betuwe tussen Zaltbommel en Echteld.

De keuze om appels en peren te onderzoeken was ingegeven door het grote belang van deze fruitsoorten in de Nederlandse landbouw. Van alle door insecten bestoven landbouwgewassen worden deze vruchten op verreweg de grootste oppervlakten verbouwd. In april en mei 2010 zijn zes appel- en zes perenboomgaarden elk op twee verschillende dagen bemonsterd op het voorkomen van bijen en zweefvliegen. De onderzochte boomgaarden liggen alle direct tegen de winterdijken van de Waal, met de bomenrijen loodrecht op de dijk. Met een insectennet is herhaaldelijk langs delen van bloeiende boomgaarden gelopen, waarbij alle bloembezoekende bijen en zweefvliegen werden gevangen.

In totaal zijn gedurende het onderzoek op de bloesems 528 wilde bijen (behorende tot 41 soorten); 104 zweefvliegen (behorende tot 27 soorten) en 256 honingbijen gevangen. Wilde bijen waren dus de talrijkste bloembezoekers. Dit suggereert dat wilde bijen mogelijk de

belangrijkste bestuivers zijn in appel- en perenboomgaarden.

Tussen appel- en perenboomgaarden is nauwelijks verschil in soortenrijkdom en -samenstelling aan bijen. Ook wat de aantallen van de afzonderlijke soorten betreft, verschillen de fruitsoorten weinig van elkaar. Beide fruitsoorten delen vier soorten bijen in hun top-5 van talrijkste bijensoorten: *Andrena carantonica*, *A. flavipes*, *A. haemorrhhoa* en *Bombus terrestris* / *lucorum*. In appelboomgaarden behoort ook *Bombus pascuorum* tot de top-5, terwijl in perenboomgaarden *Andrena chrysoseles* hiertoe behoort.

Nesten van wilde bijen zijn in de dijken niet gevonden. Toch zijn er duidelijke aanwijzingen dat enkele soorten die veel in de boomgaarden zijn aangetroffen, wel in de dijken nestelen. Het gaat hierbij met name om *Andrena flavipes*, *A. haemorrhhoa* en *A. carantonica*. Van deze soorten zijn op de dijken diverse patrouillerende mannetjes gevonden, evenals de bijbehorende koekoeksbijen van het genus *Nomada*.

Aangezien zowel patrouillerende mannetjes als koekoeksbijen vooral actief zijn rond nestelplaatsen van vrouwtjes, mag aangenomen worden dat deze soorten inderdaad in de dijken nestelen. Omgekeerd geldt dat het grotendeels ontbreken van mannetjes en koekoeksbijen in de boomgaarden zelf, aangeeft dat daar niet of nauwelijks genesteld wordt.

De aantallen soorten en exemplaren van wilde bijen nemen niet af met de afstand tot de dijk. Ervan uitgaande dat de dijk voor diverse soorten een belangrijke nestelplaats is (zie redenering in voorgaande alinea), suggereert dit dat de afstanden binnen de boomgaarden gemakkelijk te overbruggen zijn voor de betreffende bijensoorten.

Het onderzoek zal in 2011 herhaald worden in dezelfde boomgaarden om na te gaan of de conclusies gehandhaafd kunnen worden. 🍏

Bron: <http://www.bijz.info>

't Appelhof te Winsum

Een goed voorbeeld van een buurtboomgaard

Onthulling van het informatiebord.

De boomgaard van de Appelhof in Winsum.

De boomgaard 't Appelhof is een uniek stukje natuur midden in de bebouwde kom van het Groningse dorp Winsum. De boomgaard ligt direct aan de oostzijde van het NS-station. Naast recreatieve waarde heeft het terrein ook een grote cultuurhistorische waarde.

Boomgaard 't Appelhof behoorde in vroeger dagen tot het grondgebied van de borg Ripperda. De boomgaard is een restant van een voormalige grote productieboomgaard van de boerderij Ripperda op het borgterrein. Bij de bouw van de wijk Ripperda in 1975 ging een groot deel van de boomgaard verloren. Slechts het huidige deel ter grootte van circa 1 hectare bleef over. Het wordt omsloten door de nieuwbouwwijk Ripperda en wordt aan de zuidzijde begrensd door het erf van de boerderij die thans Ripperdaheerd heet.

Vanwege het dreigende verval van dit bijzondere stukje Winsum hebben bewoners, verenigd in de Belangenvereniging 't Oldehof/Peerdewask, een aantal jaren geleden het initiatief genomen tot herstel en daardoor het behoud van 't Appelhof. In samenwerking met de gemeente en Landschapsbeheer Groningen en met financiële steun van de Provincie en de gemeente Winsum is eerst in de jaren 1996-1997 een grondige opknapbeurt uitgevoerd. Dode bomen zijn verwijderd, gevaarlijke takken gesnoeid en daarna zijn nieuwe boompjes

aangeplant. Eerder al werd er in het kader van dit project door de buurtgenoten een grote schoonmaakactie in 't Appelhof en onmiddellijke omgeving gehouden. Regelmatig vindt er onderhoud en verjonging van de fruitbomen plaats. De gemeente stelt daarvoor de benodigde financiën beschikbaar en maait het gras. De rest van het onderhoud is uitbesteed aan de vruchtbomenwacht van Landschapsbeheer Groningen. De bewonersvereniging verleent daarbij hand- en spandiensten, zo wordt er geassisteerd bij het snoeien van de bomen. Op eigen initiatief en met eigen handen zijn door de vereniging informatieborden ontworpen, uitgevoerd en geplaatst.

Ongeveer 90 bomen telt de huidige boomgaard. In de loop der jaren is een deel van de (te) oude bomen vervangen door jonge hoogstamfruitbomen. De resterende oude halfstambomen variëren in leeftijd tussen 40 en 75 jaar; een enkele is zelfs nog ouder. Er staan oude appels als Groninger kroon, Bramley's seedling en schone van Boskoop, de peer Saint Remy en de pruim reine Victoria. Bij herplant

worden hoogstambomen van oude rassen gekozen. Nieuw aangeplant zijn o.a. de appels lemoen, Dijkmanzoet, present van Engeland, yellow transparant, zoete kroon en zoete pippeling.

't Appelhof is een sfeerverhogende groene oase, waarin in de nazomer fruit geplukt kan worden en in de lente van bloesem genoten kan worden. Op dit stukje natuur bevindt zich een gevarieerde flora: korstmossen, diverse paddestoelen en een aantal weidebloemen. Er huizen vleermuizen en er is een rijkdom aan insecten, vogels, kleine zoogdieren en amfibieën.

Activiteiten, gericht op het behoud van de boomgaard, is wat de bewoners bindt. De boomgaard heeft daardoor een belangrijke sociale functie voor de buurt. 🍏

Buurtboomgaarden onder de loep

Slotplaats Bakkeveen

De Bomenstichting heeft vorig jaar in kaart gebracht waar succesvolle initiatieven van zgn. 'buurtboomgaarden' zijn gerealiseerd. Het onderzoek was een direct gevolg van de in 2010 gehouden boom-ideeënwedstrijd 'De BoomKroon', die de Bomenstichting samen met Vara's Vroege Vogels had georganiseerd.

'Iedere gemeente een openbare boomgaard' werd het winnende idee in de boom-ideeënwedstrijd. De inzender Petra Kaandorp legde het idee als volgt uit: "Ik wil dat elke gemeente in Nederland haar eigen boomgaard krijgt. Te beginnen in mijn eigen dorp: 'Heemskerk, mooi in de IJmond.' Ik zou het heel leuk vinden als ten minste in één van de parken een boomgaard wordt gerealiseerd. Wat is er mooier dan fruitbloesem in het voorjaar en wat zou het leuk zijn om bijvoorbeeld met een schoolklas fruit te oogsten in het najaar (en het eventueel te verkopen voor een goed doel)? Ik denk dan aan veel verschillende fruitsoorten: appels, (stoof) peren, pruimen, kersen, walnoot, moerbeï. Wat volgt? Bloesemtochten van dorp naar dorp, en misschien zelfs een wedstrijd; wie heeft de mooiste boomgaard!"

Inventarisatie

Er bestaan al veel langer plekken met een traditie van oogsten en verwerken van het fruit door de plaatselijke gemeenschap. Nieuw is wel het idee om buurtboomgaarden

aan te leggen om de sociale samenhang van de buurt te vergroten. Een onderscheid kan gemaakt worden tussen bestaande boomgaarden die al een sociale buurtfunctie hebben, en plekken waar vanuit het niets, op initiatief van bewoners of op initiatief van de gemeente, een nieuwe boomgaard wordt opgezet, o.a. om de sociale samenhang in de omliggende wijk versterken en ook de waardering voor voedselproductie vergroten.

De Bomenstichting heeft geïnventariseerd hoe bestaande buurtboomgaarden tot stand zijn gekomen en hoe het beheer, onderhoud en vruchtgebruik zijn geregeld. Daartoe zijn tien zorgvuldig gekozen voorbeelden onderzocht. De geïnventariseerde boomgaarden varieerden van de decennia oude traditie in Ruinerwold, waarbij de peren aan de Dokter Larijweg als een jaarlijks evenement worden geplukt, tot de plannen voor een buurtboomgaard in de wijk Hoornse Meer in Groningen, waar in het voorjaar van 2011 een voorstel aan de bewoners is gedaan.

Het merendeel van de bestaande buurtboomgaarden heeft niet alleen een ecologische en/of cultuurhistorische waarde voor de betrokken organisaties, maar blijkt ook sociaal waardevol voor de bewoners. Een kleiner deel, van recentere datum, is op initiatief van een gemeente vooral opgezet met een sociaal doel. Deze initiatieven zijn nog te jong om te kunnen beoordelen of ze bijdragen aan het versterken van de sociale cohesie in de omliggende wijk. Wel blijkt dat buurtboomgaarden in beide categorieën een sociale functie te

hebben. De buurtboomgaard leidt tot contact tussen mensen. Scholen maken er gebruik van voor natuur-educatie: meestal incidenteel, soms op structurele basis.

Zowel bij het plannen van een nieuwe boomgaard, bij het onderhoudswerk in jonge of oude boomgaarden, als bij het oogsten en verwerken van het fruit, worden vrijwilligersgroepen gevormd die redelijk in stand blijven.

Gemeente en vrijwilligersorganisatie zijn vrijwel altijd samen verantwoordelijk voor het beheer. De gemeente faciliteert daarbij de vrijwilligers. Steun van deskundigen is daarbij onontbeerlijk, evenals scholing van vrijwilligers. Wel blijken het beheer en het onderhoud op termijn knelpunten te vormen.

Van de geïnventariseerde buurtboomgaarden, was slechts 10% opgezet met het fruit als bindende factor voor ogen. Voor het overgrote deel gaat het om het behouden van een boomgaard uit cultuurhistorisch of ecologisch oogpunt, of om het herstellen en herplanten ervan. De keuze voor heraanplant met oude rassen ligt dan ook vaak voor de hand. De Noordelijke Pomologische Vereniging wordt in het rapport genoemd omdat ze betrokken is bij het herstel of de inrichting van veel openbare boomgaarden en andere fruitprojecten in Groningen, Friesland en Drenthe. Als goed voorbeeld van herstel vanuit cultuurhistorisch perspectief wordt in het rapport de Appelhof te Winsum beschreven (zie hierna).

Conclusies en aanbevelingen

Een boomgaard in de buurt kan alleen wat worden als het een

boomgaard ván de buurt is. Het alerbelangrijkste voor het realiseren van een sociale functie voor buurtfruit is het vinden en binden van enthousiaste trekkers van het project. Daarnaast zijn er bestuurders, regisseurs, werkers en mensen voor de communicatie nodig. Meestal komen deze mensen uit de directe buurt van de boomgaard of, in het geval van de cultuurhistorische drijfveer, vanuit een wat ruimere omtrek of uit het verenigingsleven. Een vrij selecte groep van vrijwilligers houdt zich bezig met het onderhoud van de boomgaard, en die moet bovendien een tamelijk vaste groep voor jaren vormen.

Vrijwel alle initiatieven zijn gelegen in wijken buiten het centrum van steden of in dorpen, maar ze zijn niet gebonden aan typische gezinswijken. De gemeente, veelal eigenaar van de grond, speelt een cruciale rol en dient te faciliteren. Een organisatie die de kennis en eventueel het gereedschap kan aanreiken, zoals landschapsbeheer en pomologische verenigingen, is onontbeerlijk. Voor landschapsbeheer bieden buurtboomgaarden een kans om het werkterrein uit te breiden tot in de stad.

Er dient budget te zijn. In eerste instantie voor het in gang zetten van het proces, zoals communicatie-uitingen, het beleggen van voorlichtingsbijeenkomst(en), het inhuren van deskundigen. Daarna zijn er jaarlijkse kosten voor gereedschapsonderhoud, brandstof, mest, herstel en aanpassing van afrastering, boomkorven in geval van beweiding, enzovoorts. Ook voor het verzekeren van de vrijwilligers is jaarlijks een bedrag nodig.

De omvang van het fruitproject is van belang voor de sociale functie. Een paar appelbomen en wat bessenstruiken waar iedereen van mag plukken zijn wel gezellig, maar leiden nooit tot een oogstfeest. Alleen met genoeg beschikbare ruimte, of door meerdere kleine locaties te koppelen tot een groter geheel, kan een omvang bereikt worden waardoor communicatie over oogsten en gebruik van het fruit zinvol wordt. 🍏

Vrij toegankelijke boomgaarden en fruitbeplantingen in het noorden van het land:

Bakkeveen	Slotplaats: jonge boomgaard met zgn. knooprassen (18e eeuws). Eigendom Natuurmonumenten.
Beetsterzwaag	bij het Lyclemahuis (gemeentehuis) aan de Hoofdstraat jonge hoogstamboomgaard.
Brede (bij Warffum)	in het dorp, naast de borg, ligt recreatiegebied De Brede met een bosterrein, oude boomgaarden en grasvelden.
Delfzijl Den Ham	aan de weg naar de Dam: potentieel sociale functie. Hamsterborg: jonge grote boomgaard. boomgaardje naast de speeltuin.
Eenum (bij Loppersum) Ezinga, Allersmaborg Franeker Gasselternijveen Garmerwolde Groningen Stad	hersteld boomgaardje (circa 16 bomen). oude boomgaard met de zeldzame schuttersreinette. Westerhitzumerweg nabij Westerhitzum: oude verwilderde boomgaard. perenbeplanting langs de Hoofdweg Noord. jonge boomgaard, aangeplant door Landschapsbeheer Groningen. ecologische wijk Waterland met veel fruitbomen in particuliere tuinen en openbare fruitbomen in gazons. Prinsentuin: historische tuin met oude fruitbomen in de kruidentuin. fruitbomen bij kinderdagverblijven. Circa 30 projecten in 2006, aangeplant door LB Groningen.
Het Bildt (Friesland)	Plukbos Kardinghe en individuele fruitbomen in de wijk Waterland. In St.-Jacobiparochie staan in de Hofstraat bomen van oude fruitrassen waar bewoners van mogen plukken. De naam 'Hofstraat' verwijst naar boomgaarden die hier vroeger lagen.
Heiligerlee (Scheemda) Haren (Groningen)	boomgaard eigendom Staatsbosbeheer. Hoornsedijk tussen stad Groningen en Haren: restanten van oude boomgaarden, pomologisch zeer interessant. Pastorieweg: stoofperen.
Kantens Kolham Kropswolde	Hoofdweg. Park Meerwijck: nieuwe wijk met fruit in openbare beplanting en in tuinen.
Leens Marssum Mensingeweer	Borg Verhildersum: grote jonge boomgaard. Overtuin Poptaslot: grote boomgaard. boomgaard Abelstok, ten zuiden van de autoweg naar Wehe den Horn, nu natuurgebied.
Meppel Middelstum	buurtschap de Gorthoek: veel peren in de berm. plantsoen Florastraat: mooie oude fruitbomen.
Midwolda Niebert	Borgterrein Ewsum: grote jonge boomgaard. Ennemaborg: boomgaard met publieke functie. Steenhuis: circa 10 jaar geleden gereconstrueerd, inclusief boomgaard, eigendom van Het Groninger Landschap.
Nuis	langs de Molenweg ten oosten van de NH Kerk: perenbeplanting met oude rassen. demonstratietuinen van bedrijf Dijkzand: grote vrij toegankelijke boomgaard.
Oudeschans Peize Ruinerwold	oude boomgaard in het dorp. langs de weg De Pol: oude perenbeplanting. Dr. Larijweg: lange perenbeplanting langs de weg (meer dan 1000 oude perenbomen). Peren worden op stam geveild en plukken is een happening. Decennia-oud gebruik.
Roden	rechts naast de Havezathe Mensing is de bestaande hoogstamboomgaard geheel vervangen door een jonge aanplant.
Slochteren	diverse beplantingen in overleg met wijkvereniging door pomologen geleverd. Edsersweg en het fietspad ten noorden van de Noordbroeksterweg.
Uithuizermeeden Vlagtwedde Westerbroek Winsum Zuidhorn Zwolle	Freylemaborg: ongeveer 10 jaar geleden aangeplant met 19e-eeuwse rassen. Rensemaborg: grote jonge boomgaard. nieuwe collectieboomgaard ten oosten van het dorp. voormalig terrein Natuurmonumenten, onderhoud door vrijwilligers. 't Appelhof: eigendom gemeente, beheer door Landschapsbeheer Groningen. boomgaard bij zorgboerderij. boomgaardje van buurtvereniging de Bongerd.

Waar zijn verder in Nederland openbare boomgaarden?

Aalburg Almeerderhout	diverse straten met perenbomen. op in totaal 3 hectare grond tussen de Leeuwerikweg en de huizen, is een smulbos aangelegd met diverse noten- en fruitbomen.	Eindhoven Giessen(Woudrichem)	Boomgaard Acht. laagstamboomgaard opgenomen in park Almbos.
Alkmaar	tuinderspad met laanbeplanting van fruitbomen aangelegd in 2008 door POM Noord-Holland.	Gouda Hendrik Ido Ambacht	Bloemendaalseweg: boomgaard. heel bijzondere lange perenberceau met veel bijzondere perenrassen.
Almere-Haven	ter ere van de Nationale Bomenplantdag zijn er een paar honderd fruitbomen en struiken geplant (fruit en noten) in het Overgooische zoom in Almere Haven. Het thema was: 'Bomen smaken naar meer!!'	Hoofddorp	fruittuinen ten oosten van het Raadhuis.
Amstelveen	kersenbloesemtuint in de Middelpolder (tussen Amstelveen en Oudkerk).	Leerdam, Copierlaan	bij ontwikkeling van de wijk is een stuk van een oude boomgaard opgenomen in een openbaar parkje.
Baarn	vrij toegankelijke boomgaard bij Kasteel Groeneveld.	Maastricht	in de wijk Amby ligt boomgaard 'De bloesemwei van Amby'. Ook fruitbomen bij een kinderboerderij in de Heeg, bij een zorgboerderij en in een wijkwei in Borgharen.
Beemster	perenbeplanting aan de Neckerweg en Volgerweg.	Sittard-Geleen	bij Lahrhoeve: perenbomen langs Haagsittarderweg.
Blokker Bronckhorst Bunnik Culemborg	Blokweer: grote jonge boomgaard. dorpsbos met fruitbomen. Regulierenring. oude boomgaard naast het Fort aan de Lek. Er is fruitbeplanting in diverse wijken, onder andere in eco-wijk Lanksmeer.	Tiel, wijk Rouwenhof	boomgaard met veel oude hoogstammen. Bij Schaarsdijkrotonde 5 jaar oude appelboomgaard.
Delft	diverse buurtboomgaarden in onderhoud bij KNNV en IVN-groepen.	Utrecht Overvecht	de Klop en Lunetten: geen nadere info beschikbaar.
Den Haag	Park Clingendael, voormalig kwekerijterrein. wijk Vijfhoek.	Vaals, Park Vaalsbroek Ijsselstein	openbare boomgaard. in allerlei straten en met name in Hoge Biezenpark en de wijk Zendenpark zijn ter gelegenheid van de millenniumwisseling fruitbomen geplant.
Deventer Doetinchem	Mussenhorststraat, Wehlse broeklanden en Dichterseweg.	Wijk bij Duurstede Zoetermeer	Hordenboomgaard. Binnenpark.
Dordrecht	bij de Marslaan is een deel van een oude boomgaard openbaar. Langs twee dijken, de Spirea en de Koeiendijk, staan walnoten.		

4 keer per jaar de Pomospost in huis!

Bij lidmaatschap van de NPV

De NPV heeft als doel het opsporen en in stand houden van oude fruitrassen. Een belangrijke taak daarbij is het geven van advies over aanplant en onderhoud.

Als u vragen heeft kunt u contact opnemen met de vereniging. Met uw lidmaatschap (€ 30,- per jaar) steunt u de vereniging en krijgt u daarnaast leuke voordelen en ontvangt u vier keer per jaar ons magazine.

Ook lid worden? Stuur dan even een e-mail met uw naam en adres naar onze ledenadministratie. E-mail: nico-zushovinga@hetnet.nl

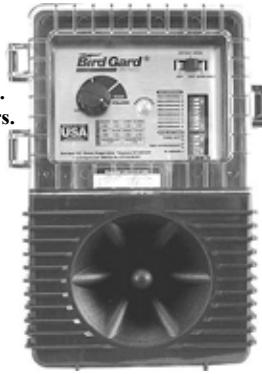

Country Winery

Voor verkoop van:

- * Resistente & bijzondere druivenplanten.
- * Bijzondere fruitplanten & oude fruitrassen.
- * BirdGard & Birdchaser vogelverschrikkers.
- * Nederlandse wijnen & wijnproducten.
- * Wijnproeverijen & cursussen.
- * Zorgkwekerij.

Jipkesbeltweg 42 Nijverdal - Hulsen.
Tel. 0548-623657, Mobiel: 06-38780384
www.Countrywinery.nl
E-mail : countrywinery@gmail.com
Geopend: donderdag, vrijdag en zaterdag
van 10.00 tot 17.00

Boomconsult

Boomverzorging Advies en beheer

Meer dan 25 jaar ervaring in:

vakkundig snoeien van alle (vrucht) bomen
takken versnipperen
vellen van gevaarlijke bomen
stobben frezen
aan – en verplanten
onderzoek en objectief advies
verzorging aanvraag kapvergunning

Boomconsult
De Welhaak 62
7887 HM Erica.
telefoon: 06-55 75 7635

biologische hoogstamboomkwekerij

De Sterappel

Veel oude
fruitboomrassen
Ook grote maten
verkrijgbaar

Wij zijn geopend van november tot en met april
vrijdag en zaterdag van 09.00 - 18.00 uur

Kees van Leeuwen
Weiweg 7, 4064 CJ Varik

telefoon: 06 219 540 18
telefax: 0344 652754

e-mail: sterappel@versatel.nl

Bezoek ook onze website: www.desterappel.nl

F. Kuiper B.V.

BOOMKWEKERIJEN SINDS 1886

Postbus 57 9640 AB Veendam
tel. 0598-619410. fax: 0598-619136
e-mail: f.kuiperbv@veendam.nl

Dé leverancier van vruchtboomonderstammen, ook biologisch, geteeld op onze kwekerijen in Groningen en Flevoland.

Verkoop aan particulieren en pomologische verenigingen ook mogelijk via kwekerij "de Baggelhof".
E-mail: lubbart@Baggelhof.nl

Snoeibedrijf De Boomgaard

Voor:

- Deskundig snoeien van uw vruchtbomen
- Hulp/begeleiding bij snoeien (ook voor uw tuin)
- Snoeiadvies op maat
- Advies en onderhoud erfbepaling
- Snoeicursus (individueel / groep)
- Meer....

T.050-5281399 M.06-25191441 info@snoeideboomgaard.nl

www.snoeideboomgaard.nl

VRUCHTBOMEN EN KLEINFRUIT

biologisch - dynamische
KWEKERIJ

DE VROLIJKE NOOT

Oosterbutenweg 2
8351 GH Wapserveen
tel / fax 0521-321580
www.devrolijkenoet.nl

Skal 6148

verkoop van november tot mei
vrijdag en zaterdag van 9.00 - 17.00 uur

Kruisbes

Het eten van 2 ons groenten en twee keer fruit, elke dag, draagt aantoonbaar bij aan je gezondheid. Een schaalpje kruisbessen is ongeveer 100 gram en telt mee als één keer fruit. Samen met yoghurt, vla of ander zomerfruit is het een heerlijk fruitig toetje!

Hoe kunnen we kruisbessen gebruiken?

- vers uit de hand
- in yoghurt en vla
- in fruitsalade en bowl
- als vulling van een omelet of flensjes
- met kwark als vulling voor vlaibodem
- in saus voor vis met dille- of venkelzaadjes
- in taarten of op gebak
- in jam, compote of gelei

Hoe kruisbessen te bewaren?

Het liefst uitgespreid op een bord in de koelkast, dan zijn ze een paar dagen houdbaar. Wil je de kruisbessen invriezen, verpak ze dan eerst in een goed gesloten plastic zakje of bakje. In de diepvries (bij -18 °C) kunnen de kruisbessen tot 12 maanden bewaard worden.

Waar let ik op bij het schoonmaken en bereiden van kruisbes?

Kruisbessen zijn net als ander zachtfruit erg teer. Raak ze daarom zo min mogelijk aan, was ze vlak voor het serveren, maar alleen als het nodig is. Verwijder pas na het wassen de steeltjes en de bloemrest.

Wat zit er in kruisbes (per 100 gram)?

Algemeen		Vitaminen		Mineralen/sporenelementen	
Kcal	49	Béta-caroteen	86 µg	Natrium	3 mg
Eiwit	1 g	E	0,4 mg	Kalium	198 mg
Koolhydraten	9 g	B1	0,02 mg	Calcium	30 mg
Vet	0 g	B2	0,01 mg	Fosfor	30 mg
Verzadigd vet	0 g	B6	0,08 mg	Magnesium	70 mg
Vezels	2,4 g	Foliumzuur	8 µg	IJzer	1 mg
		B12	0 µg	Selenium	0 µg
		B3	0,1 mg	Zink	0,1 mg
		C	30 mg		

Wittebessenwijn

De wittebessenstruik komt niet veel voor in Nederlandse tuinen. Dat is jammer, want de witte bes is delicaat en wat verfijnder van smaak dan de rode bes. Ook is hij minder 'scherp' zuur. De wijnmakers onder elkaar zeggen wel eens dat de witte bes de druif is van het Noorden.

Doordat witte bessen bijna drie keer zo zuur zijn als druiven (die 'volmaakt' zijn om wijn van te maken) gaan we het bessensap aanlengen met water. En wel zoveel dat de zuurgraad in het bessensap even hoog is als in druivensap. (bij witte druiven ± 7 à 8 gram zuur per liter). We voegen bananensap toe om een deel van het water te vervangen. De wijn krijgt hierdoor wat 'body'.

We voegen ook suiker toe, want in de bessen en bananen zelf zit te weinig suiker om 11,5% alcohol in de wijn te bekomen.

10 liter wittebessenwijn, alc. gehalte $\pm 11,5\%$, droog

benodigdheden

- 4,5 kg witte bessen (goed rijp)
- 1 kg zeer rijpe bananen of peren (deze hebben relatief weinig zuur)
- 1,8 kg suiker
- 2 theelepels pecto-enzymen
- 2 theelepels gistvoeding
- 1 theelepel gedroogde wijngist (algemeen)

In Kloosterburen, Noord-Groningen, is een bedrijf Landgoud met o.a. een wittebessenkwekerij. Er wordt o.a. sap gemaakt en ook wittebessenwijn 'Blanka'. Deze heeft zeer goede beoordelingen. www.landgoud.nl

Werkwijze

De bananen schillen, in plakjes snijden en een kwartiertje koken in een liter water (om bacteriën te doden). Af laten koelen.

In een emmer de witte bessen tot pulp maken/kneuzen, met de handen of met een stampotstamper. Voeg het bananenkooksel bij de wittebessenpulp en ook 3 liter water. Voeg pecto-enzymen en gistvoeding toe. Strooi $1/3$ deel van de suiker in de emmer. Meng alles goed. Strooi tot slot 1 theelepel wijngist op de vruchtenmassa; roer nu niet.

Dek de emmer af met een theedoek. (In deze fase is zuurstof nodig.) Na een dag zal de (pulp)gisting op gang gekomen zijn. Roer iedere dag twee tot drie keer de pulp door.

Los de rest van de suiker op in 1 liter water.

Zeef na 3 dagen de pulp door een (fijne vitrage)doek in een vergiet boven een emmer. Voeg het suikerwater hieraan toe.

Doe de most in een 10 liter-gistingsfles. Plaats het waterslot.

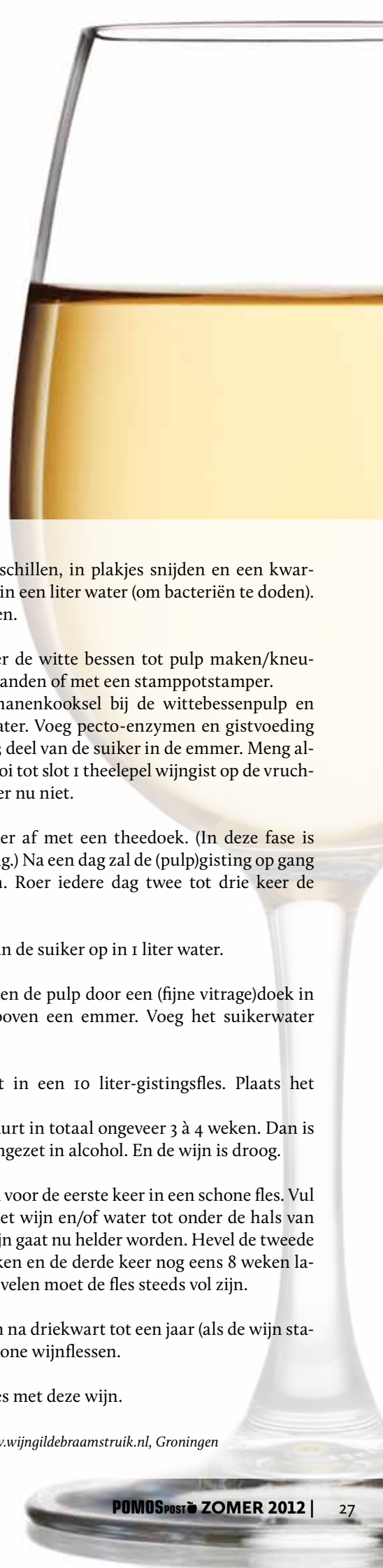
De gisting duurt in totaal ongeveer 3 à 4 weken. Dan is alle suiker omgezet in alcohol. En de wijn is droog.

Hevel de wijn voor de eerste keer in een schone fles. Vul de fles aan met wijn en/of water tot onder de hals van de fles. De wijn gaat nu helder worden. Hevel de tweede keer na 6 weken en de derde keer nog eens 8 weken later. Na het hevelen moet de fles steeds vol zijn.

Bottel de wijn na driekwart tot een jaar (als de wijn stabiel is) in gewone wijnflessen.

Veel succes met deze wijn.

Alie Mulder, www.wijngildebraamstruik.nl, Groningen

Vruchtboomkwekerij
G. Snel
eigen kwekerij sinds 1924

Het adres voor al uw vruchtbomen

breed assortiment
ook in zware bomen
oude rassen
kleinfruit, bessen enz.
persoonlijk advies

Huizerstraatweg 2 voor, Naarden
telefoon: 035-5253712 / 06-22315559
bezoek onze website: www.fruitbomenkwekerij.nl

Lubbert Dijk, Baggelveld 2, 9312 VE Terheijl

kwekerij "de Baggelhof"

- Historische hoogstamfruitbomen
- Levering onderstammen ism F. Kuiper BV
- Vermeerderen van fruitrassen
- Enten en oculeren op verzoek
- Levering van kleinfruit
- Flora inventarisatie
- Snoeiwerkzaamheden
- Advisering:
 - aanleg boomgaard
 - heg
 - grasland beheer
 - natuurontwikkeling
 - aanleg poelen
 - inrichting moestuinen
 - erf inrichting
 - landschappelijke beplanting
 - aanleg wijngaarden

Mobiel: 06-11518397
E-mail: lubbert@baggelhof.nl
Website: www.baggelhof.nl

Alternatieve Boomkwekerij

Boomkwekerij
Hendrik ten Elsen

Wij geven u persoonlijk een deskundig en uitgebreid advies over het ruime assortiment oude vruchtboomrassen.

U bent van harte welkom maar belt u eerst even.
Tevens voor advies en uitvoering aanleg en onderhoud van boomgaarden.

tel.: 0545-293065 e-mail: boomkwekerijtenelsen@planet.nl
Kempersdijk 50A, 7161 RG NEEDE

Verkoop van onze produkten in Noord-Nederland wordt verzorgd door kwekerij "de Baggelhof".
Voor informatie: www.baggelhof.nl

Bezoek ook onze website: www.tenelsen.nl

J. Bruin Midwoud
KLIMMATERIALEN

DRIEPOOTLADDERS
DIVERSE LENGTES LEVERBAAR

Buurt 21A, Midwoud
Postbus 19, 1679 ZG Midwoud
Telefoon: 0229 - 201 212

HOOGSTAMFRUITBOMEN

in West-Vlaanderen

met meer dan 100 rasbeschrijvingen

Boordevol informatie over hoogstamfruitbomen.

Inhoud o.a.: plannen voor het planten, soorten rassen, ziekten en plagen, planttips, oogsten enz. 216 bladzijden fruitplezier.

Een e-mail met uw adres naar: info@npv-pomospost.nl is voldoende.

Slechts € 8,- incl. porto

De Wiltfang

Goed tuingereedschap per post

www.dewiltfang.nl

0346 - 218111 voor catalogus
Postbus 41, 3738 ZL Maartensdijk

Beplanting van wegen en straten

kranten.kb.nl/index/index/state/

Op internet kun je een historisch archief van kranten bekijken. (Zie de link kranten.kb.nl/index/index/state/load.) Het onderstaande artikel stond in het Algemeen Handelsblad van 29-7-1887.

BINNENLAND. Vrucht- en Sierboomen.

Het Utrechtsch Dagbl. houdt, zijne gewoonte getrouw, ook dit jaar een pleidooi ten behoeve van het planten van vruchten sier boomen, langs wegen en straten. Het is een goed doel, dat het blad denkt te bereiken; gaarne voldoen wij deswege aan het verzoek, om het daarin te steunen en wij meenen dit niet beter te kunnen doen dan door een overzicht te geven van het artikel.

Al begint er, zegt het Utr. Dagbl., ten opzichte van de beplanting onzer wegen meer belangstelling te komen, toch is zij nog in de verste verte niet wat zij zou kunnen wezen, niet alleen om vele streken des lands te verfraaien, maar ook om tal van wegen, welke onderhoudskosten thans ter nauwernood door tolheffing en grasverpachting kunnen bestreden worden, rentegevend te maken.

Voor onze openbare wegen beveelt het Utr. Dagbl. de volgende vruchtboomen aan: a. appelen: Goud Reinette, Bauman's Reinette, Blenheim Pippin, Grauwe Holaart,

Lord Suffield, late zoete Bellefleur, Zure Bellefleur, Dubbele zure Paradijs, Zoete Ermgaard, Ribston Pippeling, Keswick Godlin, Zoete Veen-tje, Court pendu; b. peren: Winterjannen of Kleiperen, Gieser Wildeman, Rietperen, Broompark, Winter Bergamot, Dirkjespeer;; Heerepeer, Juttepeer; c. pruimen: Dubbele boeren witten, Varkenspruim, Italiaansche kwets; d. noten, waarvan buitendien het hout de meeste andere houtsoorten in waarde overtreft; e. tamme kastanjes.

Er schijnt intusschen bij ons te lande nog immer bedenking te bestaan tegen het planten van vruchtboomen langs onze openbare wegen, niettegenstaande de goede financiële uitkomsten, die in Duitschland er van verkregen zijn.

Men vreest de baldadigheid van straatjeugd en de roofzucht der meer bejaarden.

Onze jongens zullen echter, meent het Utr. Dagbl., niet baldadiger zijn dan hunne Deutsche stamverwanten en het is te betwijfelen of er hier zucht tot roof zou zijn; bovendien reeds de ervaring hier te lande heeft geleerd, dat bij eenig toezicht de eigendom van anderen wel degelijk geëerbiedigd wordt: de Maasdijk van Heusden tot Woudrichem prijkt met tal van vruchtboomen, die niet noemenswaard bestolen worden. Ook de maatschappij Een nationaal belang heeft niet over

roof of beschadiging te klagen.

De beplanting van de pleinen, straten of grachten onzer steden of dorpen laat ook nog al wat te wenschen over. Ten hoogste staan er eentonig naast elkaar, iepen en linden.

En juist beide soorten zijn niet aanbevelenswaardig.

De linden laten te vroeg hunne bladeren vallen, de iepen zijn zeer onderhevig aan de verwoestingen van den iepen spintkever en erg gevoelig voor gas. Ook kastanjes zijn niet geschikt voor wegbeplanting. Zij bloeien fraai, maar verliezen gauw hunne bladen; buitendien om de vruchten der boomen te bemachtigen werpen de straatjongens met steenen er in, en veroorzaken daardoor last en gevaar.

Eiken en beuken zijn eveneens minder gewenscht, wegens hun langzamen groei, terwijl bovendien de wortels het dreunen van den grond, door voertuigen veroorzaakt, niet kunnen verdragen.

Het Utr. Dagblad beveelt daarentegen zeer aan: plataan, rood- en dubbelbloemige kastanje (weinig vruchtdragend), plataanbladige eschdoorn, Virginische of roode eschdoorn, accacia bessoniana, zilverlinde, krimlinde (het Utr. Dagbl. noemt dezen boom de linde der toekomst), Catalpa syringaefolia, lijsterbes en keerappelboom. 🍏

Appelspintkever

Spintkevers kunnen veel schade aanrichten in appelbomen. De larven vreten lange gangen in de bast en het spinhout. Hoe herken je ze? En hoe kun je ze bestrijden?

Scolytus mali

Scolytus rugulosus

Spintkever (schorskever)

Spintkevers behoren tot de familie van de schorskevers (Scolytus), waar onder andere de grote en kleine iepenspintkever en grote en kleine appelspintkever toe behoren. De larven van spintkevers zijn beducht, omdat ze leven van de bast en het spinthout van bomen.

In een stam of tak bevindt zich een levende laag, bestaande uit bast, cambium en spinthout. Het cambium zorgt voor de diktegroei. Aan de binnenkant van het cambium bevindt zich het spinthout en aan de buitenkant treft men de bastlaag aan. In het spinthout vindt vanuit de wortels het watertransport, met daarin mineralen, naar de bladeren plaats. In de bastlagen

worden de voedingsstoffen die door de bladeren gevormd worden (assimilaten), getransporteerd naar o.a. de wortels en de groeipunten. Wanneer de larve aan deze 'levensader' vreet en daarbij gangen creëert, gaat er te veel van de oorspronkelijke functies van de boom verloren. Deze raakt ernstig verzwakt en kan doodgaan.

Dat was ook het geval bij de notarisappel van Wolter Moorman's dochter. Wolter, lid van de snoeibrigade Zuidwolde, mailde ons drie foto's en de vraag: "Wil graag weten wat er met deze fruitboom aan de hand is en wat we hiermee aan moeten." Na intensief overleg is besloten de boom te vellen, hetgeen een juiste beslissing is, en het hout

te verwijderen om verdere besmetting te voorkomen.

Spintkevers kunnen in alle soorten vruchtbomen voorkomen, waarbij de appel en de kers wat vaker bezocht worden dan de peer en de pruim.

Levenswijze

In de voorzomer, half mei, vreet het keverwifje tussen schors en bast een vrij brede en lange verticale gang die moeder-, vraat- of broedgang wordt genoemd. In deze broedgang worden de eitjes, links en rechts van de gang, gelegd. Als uit de eieren de jonge larven verschijnen, graven ze, links en rechts van de verticale broedgang, horizontale gangen die bijna haaks op

Broedgang op tak.

Gangengalerij.

verstoord. Bij een aantasting is de boom al zodanig verzwakt dat rooien en opruimen eigenlijk de enige oplossing is.

Appelspintkever nekt Amerikaanse vogelkers

Een vette kop boven een bericht uitgegeven door Alterra Wageningen UR op maandag 19 maart 2012. Het ging om een bosje met Amerikaanse vogelkers in het Nationaal Park De Maasduinen in het noorden van Limburg. Op de gedeeltelijk schorsloze stam waren duidelijk de verticale broedgangen en de horizontale vertakte larvengangen te zien van de grote appelspintkever. Zo'n aantasting op vogelkers is, voor zover

bekend, nog nooit in Nederland waargenomen.

Voor determinatie werd schors met enkele dode kevers naar Wageningen UR gezonden, waar vastgesteld werd dat het inderdaad de *Scolytus mali* of de grote appelspintkever was. Extra opmerkelijk is het dat de appelspintkever huisvest op de vogelkers. Want het blad en de bast van vogelkers bevatten hoge concentraties giftige cyanide, en deze kevers kunnen daar echt niet tegen.

Nader onderzoek moet uitwijzen of de grote appelspintkever door zijn huisvesting op een gezonde Amerikaanse vogelkers de oorzaak is van het doodgaan van de boom. Immers, deze kever tast alleen verzwakte,

Grote appelspintkever *Scolytus mali*

Een generatie per jaar, soms meerdere
Secundaire aantaster, wat wil zeggen dat de kever alleen verzwakte en zieke bomen aantast.

Lengte kever: 3 tot 4 mm

Lengte van de broedgangen: 5 tot 6 cm

Dekschilden glad met evenwijdige rijen van putjes zonder verdere structuur

Gangengalerij groter dan bij kleine appelspintkever

Kleine appelspintkever *Scolytus rugulosus*

Meer dan een generatie per jaar

Primaire aantaster, tast zowel gezonde bomen als ook verzwakte bomen aan.

Lengte kever: 2 tot 2,4 mm

Lengte van de broedgangen: 2 tot 3 cm

Dekschilden met lengterimpels en lichte beharing

Gangengalerij kleiner dan bij grote appelspintkever

Ondanks de verschillen tussen de grote en kleine appelspintkever (zie foto's op pagina 31) is de levenswijze vrij identiek.

zieke en terminale bomen aan. Of dat de grote appelspintkever een verzwakte boom heeft uitgekozen om zijn eieren af te zetten. 🍎

Tekst en afbeeldingen: Jans Koops

Rectificatie

In het vorige nummer van de Pomospost is in deze rubriek helaas een foutje geslopen. Het bijschrift 'Bestrijding van de wintervlinder met ferromoon-dopje' had moeten zijn: 'Vluchtbepaling fruitmot in Deltaval met behulp van feromoon-dopje'.

AUKE KLEEFSTRA

Fryslân

Boskwei 1A (Bosweg)
9262 SX, Sumar
mobiel: 06 - 50972593
telefoon: 0566 - 631588
e-mail: arkleefstra@zonnet.nl

Zuid-Holland

Floreslaan 3
3131 NA, Vlaardingen
mobiel: 06 - 50972593
vlaardingen@vruchtboom.nl

Vruchtbomen in een zeer uitgebreid sortiment

Bezoek ook onze websites: www.vruchtboom.nl en (o.a. voor de openingstijden) www.vruchtboom.nl/vlaardingen.html

Van der Kooy Jubbega

Het adres in Nederland voor:
Zelf wijn, bier en kaas maken

Compleet assortiment voor de wijnmaker:
Flessen, gisten, hevels, vaten, kurken, sapstomers, fruitpersen, fruitmolens.
Alle grondstoffen voor de bierbrouwer:
mouten, granen, hopen, bierkits, moutextracten, hogedruk-vaten, starterkits, maaisketels etc.
Voor de kaasmakerij: kaaszuur-sel, stremsel, kaasvatjes etc.
Tevens:
Destilleerkolommen, platbodemkolven, eccenses etc.

Open van dinsdag t/m vrijdag
10.00—18.00 uur
Zaterdags van 10.00—17.00

www.vanderkooyjubbega.nl

Assortiment Laan- en Vruchtbomen

Tevens uw leverancier voor uw gehele erfbeplanting

Kijk voor meer plantinformatie op
www.boomkwekerij-veldhuis.nl

Particulieren welkom op zaterdagmorgen
volgens afspraak

correspondentieadres: Kastanje 10, 8141 TA Heino
kwekerijadres: Tibbensteeg 2, 7722 JS Hoonhorst

telefoon: 06-429 234 99
fax: 0572-394 693

e-mail: info@boomkwekerij-veldhuis.nl
meer weten: www.boomkwekerij-veldhuis.nl

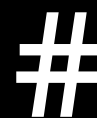
Marcel Tross Pomoloog

Advisering in:

- ◆ Aanleg en onderhoud
- ◆ Boomgaarden, boominspectie
- ◆ Vitaliteits-onderzoek
- ◆ Bodemanalyse
- ◆ Cultuurtechniek

Koeweidendijk 25, 7161 RJ Neede
Telefax: 0545-293003, mobiel: 06-22330626
E-mail: info@pomoloog.nl
www.pomoloog.com

ART DIRECTOR
LARS VAN HEMMEN

*“Vaak kunnen we met het denken
enkel redenen verzinnen
om iets niet te doen,
terwijl het gevoel het juist goedkeurt.”
- LvH 2008 -*

Mobiel: 06 - 13 888 467
mail@larsvanhemmen.nl
www.larsvanhemmen.nl

COMMUNICATIE - FOTOGRAFIE - GRAFISCH ONTWERP

Activiteiten

- 30 juni
t/m 18 nov.: Expositie Buitengewoon prachtig! Historische Buitenplaatsen in de omgeving van Zutphen.
Locatie: Stedelijk Museum Zutphen.
- 11 aug.: Fruitteeltroute, fietsroute van 35 km, start vanuit het Fruitteelmuseum in Kapelle (Zld) tussen 9.00 en 12.00 uur. Route voert langs fruittelers waarbij het heden en verleden van de fruitteelt verbonden wordt. Met o.a. veilingexpositie en werkende veilingklok. Kosten: € 4,00 p.p. of € 10,00 per gezin. Fruitteelmuseum, Annie M.G. Schmidtsingel 1, Kapelle, tel. 0113-344904 (open: di t/m za 13.00 - 17.00 uur). www.fruitteelmuseum.nl.
- 15 aug.: De Nationale Jammarkt in het centrum van Neede (Gld). Tijd: 11.00 – 17.00 uur. De NPV is met een stand aanwezig. Ook dit jaar zal er door regionale wijnboeren een wijnplein worden georganiseerd. In de Achterhoek komt steeds meer ruimte voor de teelt van fruit, de basis voor jam en wijn. In de gloriejaren van de Needse jamindustrie werd er ook veel fruit verbouwd in Neede en omgeving.
- 25 aug.: Workshop Zomersnoei appel- en perenbomen, De Fruithof. Tijd: 10.00 – 15.00 uur. Kosten: 45 euro, incl. hand-out, koffie of thee en snoep (lunchpakket zelf meenemen). Opgeven voor deelname: e-mail naar [HYPERLINK "mailto:info@bureautuinleven.nl" info@bureautuinleven.nl](mailto:info@bureautuinleven.nl). Majoor van Swietenlaan 1a, Frederiksoord.
- 31 aug., 1, 2 sept.: Open dagen van de POMologische Vereniging Noord-Holland, met fruitrassententoonstelling en bezoek aan de collectieboomgaard. De open dagen zijn georganiseerd binnen het Beemster 400 jaar-evenement dat het gehele jaar 2012 aandacht krijgt, maar zich in de laatste week van augustus 2012 extra presenteert. Locatie: Middenweg, Middenbeemster. www.hoogstamfruitnh.com.
- 1 sept.: Fruitshow in kwekerij Luinhof, Borgsingel 9 te Bierum (Gr). Bij de stand van 'Vrienden van het Oude Fruit' kan men fruit laten determineren. 10.00 tot 16.00 uur. Toegang gratis.
- 1 sept.: Snoeidemonstratie kersen- en pruimenbomen in de boomgaard van Kwekerij De Vrolijke Noot door Harrie van Noort. Tijd: 10.00 - 12.00 uur. Kosten: 10 euro inclusief koffie/thee en Lucie's overheerlijke blauwe bessencake. U hoeft zich niet van tevoren op te geven. Oosterbutenweg 2, Wapserveen (Dr).
- 8, 9 sept.: Liefhebbersdagen Kwekerij De Kleine Plantage. Een jaarlijks terugkerend spektakel, waarop iedereen elkaar tegenkomt, kan napraten over het seizoen en vooruit kan blikken op wat komen gaat. Kwekers en liefhebbers ontmoeten elkaar. Tijd: 10.00 – 17.00 uur. Handerweg 1 te Eenrum (Gr).
- 14 - 16 sept.: Italiaanse dagen op de Country- en Pumpkinfair in De Pompoenerie. Tijd: 10.00 – 17.00 uur. Kosten: € 6,50, kinderen tot 12 jaar gratis. Weedingerkanaal nz 114, Nieuw-Weedinge (Dr).
- 15 sept.: Workshop Snoeien van pruimenbomen, De Fruithof. Tijd: 10.00 – 15.00 uur. Kosten: 45 euro, incl. hand-out, koffie of thee en snoep (lunchpakket zelf meenemen). Opgeven voor deelname: e-mail naar [HYPERLINK "mailto:info@bureautuinleven.nl" info@bureautuinleven.nl](mailto:info@bureautuinleven.nl). Majoor van Swietenlaan 1a, Frederiksoord.
- 16 sept.: Oogstfeest bij Kwekerij De Vrolijke Noot. Vruchtbomen en hun vruchten, blauwe bessen, bramen en frambozen, zelfpluk, hazelnoten rapen, snoeidemonstratie, natuurexcursie, verkoopkramen, muziek en picknicken in de boomgaard. Toegang: 3 euro. Kinderen tot 12 jaar gratis. Oosterbutenweg 2, Wapserveen (Dr).
- 22 sept.: Determinatiedag bij erva Brooks in Gelselaar. Tijd: 10.00 – 14.00 uur. De NPV is aanwezig.
- 29 sept.: Fruittentoonstelling met gelegenheid tot determineren van meegebracht fruit. Locatie: De Spitkeet te Harkema.

WORKSHOPS VOOR BETER VRUCHTBOOMONDERHOUD

Werk aan de winkel

Om een gezonde hoogstamvruchtboom of leifruitboom te behouden en daar jaarlijks de vruchten van te plukken is specifieke kennis van een goede snoei noodzakelijk. Voor het zomerseizoen 2012 organiseert de Fruithof twee workshops. Wij nodigen u uit in de Fruithof te Frederiksoord!

Wij nodigen u uit, in de Fruithof te Frederiksoord!

Workshop zomersnoei appel- en perenbomen

25 augustus 2012 van 10.00 tot 15.00 uur.

In de ochtend theorie en 's middags praktijk in de NPV-collectieboomgaard de Fruithof.

Workshop snoeien van pruimenbomen

15 september 2012 van 10.00 tot 15.00 uur.

In de ochtend theorie en 's middags praktijk in de NPV-collectieboomgaard de Fruithof.

Extra inlichtingen over de workshops

Kijk op de website: www.fruithof-frederiksoord.nl of mail met Marjan Sorgdrager: info@bureautuinleven.nl.

Inschrijven bij voorkeur via e-mail: info@bureautuinleven.nl.

Workshops Fruithof Frederiksoord

p/a Marjan Sorgdrager
Koekangerdwarsdijk 53
7958 SR Koekange

Telefoon: 0522-452333
Mobiel: 06-23568123
E-mail: info@bureautuinleven.nl

Fruithof Frederiksoord

p/a Wetterkrite 53
9084 DN Goutum

Telefoon: 06-2300 5303
E-mail: info@ninaabbingtuinen.nl

